

Växtnärings tillsyn på hästgårdar 2021

Tillsynsprojekt om lagring, avyttring
och spridning av hästgödsel samt
skötsel av hagar där hästar går året om

- 84 % av hästhållarna lagrar sin gödsel i ett utrymme som uppfyller lagstiftningens krav.
- Överlag har hästhållarna som sprider sin egen hästgödsel tillräckligt med spridningsareal.
- 94 % av hästhållarna mockar regelbundet hela eller delar av hagarna som används året om.

Växtnäringstillsyn på hästgårdar 2021

Tillsynsprojekt om lagring, avyttring och spridning av hästgödsel samt skötsel av hagar där hästar går året om

Jordbruksverket har tillsammans med 80 kommuner genomfört ett tillsynsprojekt om växtnäringstillsyn på hästgårdar under 2021. Tillsynsprojektet vände sig till kommunernas miljöinspektörer som bedriver tillsyn enligt miljöbalken på hästhållare.

I rapporten beskrivs tillsynsprojektet och resultatet från de tillsynsbesök som utfördes av kommunerna. Rapporten redogör även för den utvärdering som gjorts efter projektets genomförande samt beskriver hur resultatet kommer att användas av Jordbruksverket framöver.

Vi vill rikta ett stort tack till alla kommuner som deltagit i tillsynsprojektet samt den referensgrupp som var med och granskade vägledningsmaterialet.

Miljöregelenheten

Författare:

Teresia Persson

Hanna Lindgren

Omslagsfoto:

Hästar som äter från en bal: Caroline Sandberg

Diande föl: Jordbruksverket

Hästar på bete: Jordbruksverket

Skottkärra med hästgödsel: Caroline Sandberg

Sammanfattning

Jordbruksverket har tillsammans med 80 kommuner genomfört ett tillsynsprojekt om växtnäringstillsyn på hästgårdar under 2021. Den aktiva tillsynsfasen ute i kommunerna pågick mellan 1 mars till den 30 september 2021. Totalt har resultatet från 737 tillsynsbesök rapporterats in till Jordbruksverket.

Syftet med projektet var att:

- öka medvetenheten hos hästhållare om risker för läckage av växtnäring till vatten
- öka vår kunskap om hur hästgödsel lagras och hanteras i Sverige idag
- öka möjligheten till en enhetlig och effektiv tillsyn inom området

Eftersom kommuner själva valt om de ville vara med i tillsynsprojektet och tillsynsobjekten inte har slumpats ut, så är detta inte en urvalsundersökning och resultatet av projektet kan inte översättas till att beskriva hästhållningen överlag i hela landet. Däremot tolkar vi resultatet som en indikation på hur hästgårdar generellt sett hanterar sin gödsel.

Öka medvetenheten hos hästhållare

84 % av hästhållarna som fick tillsynsbesök i detta projekt lagrade gödseln på en gödselplatta, i en container eller i djupströbädd inomhus. Jordbruksverket antar därför att det även generellt sett bör vara förhållandevis bra lagring av hästgödsel i landet, men vi behöver nå ut med information till de som fortfarande lagrar sin gödsel direkt på marken.

Av de hästhållare som spred hästgödsel på sin egen eller arrenderad åkermark hade 98 % tillräcklig spridningsareal för fosfor och 100 % hade tillräcklig spridningsareal för kväve.

Resultatet från tillsynsprojektet visar att många hästhållare idag är medvetna om att hästarna som hålls i hagar kan bidra till övergödningen i närliggande sjöar och vattendrag och vidtar därför skyddsåtgärder. Exempelvis så mockade 94 % av hästhållarna som besöktes i projektet regelbundet hela eller delar av hagarna som används året om.

Öka vår kunskap om hur hästgödsel lagras och hanteras

Jordbruksverket har genom tillsynsprojektet fått en betydligt bättre samlad bild av hur hästgödseln hanteras i Sverige idag. Vi har bland annat fått bekräftat att endast 38 % av hästhållarna sprider gödseln på sin egen eller arrenderad mark. Resterande hästhållare lämnar bort sin gödsel till andra aktörer.

Öka möjligheterna till en enhetlig och effektiv tillsyn

Inom projektet har vägledningsmaterial, såsom checklista och lathund, tagits fram. 93 % av inspektörerna ansåg att checklistan i stor eller mycket stor omfattning hade varit ett stöd för dem under tillsynsbesöken.

77 % av inspektörerna som deltog i tillsynsprojektet upplevde att projektet i stor omfattning eller i mycket stor omfattning bidragit till en mer enhetlig och effektiv tillsyn.

Innehåll

1	Inledning.....	8
1.1	Syfte.....	8
1.2	Avgränsning	9
2	Upplägg.....	10
2.1	Referensgrupper	10
2.2	Information till tillsynsmyndigheterna.....	11
2.3	Vägledningsmaterial	11
2.4	Uppstartswebbinarium.....	13
2.5	Webbforum Effektiv Näring	13
2.6	Inspektioner samt redovisning av tillsynsresultat.....	13
2.7	Utvärdering av projekt	14
2.8	Slutwebbinarium.....	14
3	Resultat.....	15
3.1	Inrapportering av tillsynsbesök.....	15
3.2	Utvärdering av tillsynsprojektet.....	45
4	Slutsatser.....	48
4.1	Öka medvetenheten hos hästhållare om risker för läckage av växtnäring till vatten 48	
4.2	Öka vår kunskap om hur hästgödsel lagras och hanteras idag i Sverige.....	52
4.3	Öka möjligheten till en enhetlig och effektiv tillsyn inom området.....	53
4.4	Uppfyllelse av åtgärder i Vattenmyndigheternas åtgärdsprogram.....	54
	Bilaga 1 – Checklista.....	55
	Bilaga 2 – Deltagande kommuner	66
	Bilaga 3 – Utvärdering av projektet	67

1 Inledning

Vattenmyndigheterna har i sina åtgärdsprogram för 2016-2021 redovisat vad centrala myndigheter, länsstyrelser och kommuner behöver vidta för åtgärder för att distriktens vatten ska följa miljökvalitetsnormerna. Kommunerna har bland annat fått i uppdrag att bedriva tillsyn så att utsläppen av kväve och fosfor från hästhållning minskar till vattenförekomster där risk för övergödning föreligger.

Även i det kommande åtgärdsprogrammet för 2022-2027 lutar det åt ett fokus på tillsynsvägledning på hästgårdar då hästgårdar lokalt kan vara en betydande källa till läckage av näringsämnen genom exempelvis upptrampade betes- och rasthagar.

Det är kommunerna som ansvarar för miljötillsynen på hästgårdar. Vi har vid upprepade tillfällen fått önskemål från kommunerna om mer tillsynsvägledning när det gäller hantering av hästgödsel. Lagstiftningen kring hantering av hästgödsel upplevs som otydlig. För att stärka tillsynen genomförde Jordbruksverket redan 2013 ett interaktivt tillsynsprojekt om hästgödsel¹. I projektet tog vi fram en checklista över punkter som bör kontrolleras vid tillsynen, en lathund till checklistan samt informationsbroschyren *Hästgödsel- en naturlig resurs*. I tillsynsprojektet deltog endast 34 kommuner, men totalt genomfördes 318 tillsynsbesök. Vägledningmaterialet har använts av kommunerna även efter att tillsynsprojektet avslutades.

Vårt sätt att vidareutveckla vår tillsynsvägledning utifrån bland annat vattenmyndigheternas kommande åtgärdsprogram var att initiera ett nytt tillsynsprojekt under 2021 om växtnärings tillsyn på hästgårdar för att följa upp att befintlig lagstiftning inom växtnäringsområdet efterlevs. För att göra kopplingen tydligare till näringsläckage till vatten inriktade vi vårt projekt till att prioritera tillsyn på hästhållare vars verksamhet ligger längs med en vattenförekomst där miljökvalitetsnormerna för god vattenstatus inte uppnås på grund av höga halter av fosfor och nitrat.

1.1 Syfte

Syftet med projektet har varit att:

- öka medvetenheten hos hästhållare om risker för läckage av växtnäring till vatten
- öka vår kunskap om hur hästgödsel lagras och hanteras i Sverige idag
- öka möjligheten till en enhetlig och effektiv tillsyn inom området.

¹ Sammanställning av resultat från tillsynsbesök utförda inom projektet växtnärings tillsyn på hästgårdar 2013, Jordbruksverket.

1.2 Avgränsning

Tillsynen var i första hand tänkt att utföras hos hästhållare som har mellan 10–100 hästar. Checklistan som tagits fram i projektet är inte anpassad för tillsyn på hästhållare som är anmälningspliktiga, det vill säga håller över 100 hästar, då frågor som rör förordningen (1998:901) om verksamhetsutövarens egenkontroll saknas.

Urvalet av tillsynsobjekt görs av kommunen. Vi rekommenderade dock att resurserna för regelbunden tillsyn prioriterades till hästhållare som håller fler än 10 hästar på sin gård, då vi bedömer att de överlag har en större påverkan på miljön än mindre verksamheter.

Vid uppstartswebbinariet samt i lathunden uppmanade vi kommunerna att prioritera tillsyn på hästhållare vars verksamhet ligger långs med en vattenförekomst där miljö kvalitetsnormerna för god vattenstatus inte uppnås på grund av höga halter av näringsämnen såsom fosfor och nitrat.

Projektet omfattade inte tillsyn av betesmarker och sommarbeten utan bara hagar där hästarna hålls året om. Anledningen är att Jordbruksverket inte har någon generell vägledning om risk för näringsläckage från betesdjur. Vi bedömer inte att betande hästar sommartid utgör en större risk än andra betande djur som till exempel nötkreatur och får.

Vi har förenklat den del i checklistan som avser spridning av gödsel och fokuserat på de hästhållare som företrädesvis sprider sin egen hästgödsel. Checklistan är inte anpassad för hästhållare som har en mer avancerad växtodling och tillför till exempel hönsgödsel.

2 Upplägg

Erfarenheter från tidigare genomförda projekt samt synpunkter som framkommit vid utvärderingar har legat till grund för planering och genomförande av detta tillsynsprojekt. I projektgruppen har Johannes Eskilsson, Britta Lundström, Hanna Lindgren och Teresia Persson vid Jordbruksverket deltagit.

Projektet startades upp i oktober 2020 och avslutades i mars 2022. I tillsynsprojektet ingick att ta fram vägledningsmaterial, anordna uppstartswebbinarium, vägleda via webbforumet Effektiv Näring och genomföra ett avslutande webinarium där resultaten presenterades för tillsynsmyndigheterna. Tillsynsmyndigheterna utförde tillsynen samt rapporterade in resultatet mellan 1 mars-30 september 2021.

[Figur 1](#) visar hur delmomenten i projektet tidsmässigt har fördelats under 2020-2022.

Figur 1. Tillsynsprojektets arbetsgång och delmoment under 2020-2022.

2.1 Referensgrupper

I tillsynsprojektet har vi haft en intern referensgrupp och två externa. Den interna referensgruppen har bestått av medarbetare på Jordbruksverkets rådgivningsenheter, enheten för foder och djurprodukter och näringsutvecklingsenheten.

Utifrån en förfrågan i webbforumet Effektiv Näring om att delta i den externa referensgruppen för tillsynsmyndigheter, bildades en grupp med 11 miljöinspektörer och en handläggare på länsstyrelsen. Tillsynsmyndigheterna har representerats av följande personer i den externa referensgruppen:

Amanda Vitalisson, Nykvarns kommun
Angelica Pantzar, Laholms kommun
Anna Tauson, Lilla Edets kommun
Elin Nodbring, Ängelholms kommun
Erica Flink, Alingsås kommun
Ingela Eriksson, Göteborgs stad
John Nörregård, Länsstyrelsen Skåne
Linn Davidsson, Trosa kommun
Louise Adolpsson, Varbergs kommun

Patric Andersson, Linköpings kommun
Mattias Högvall, Uppsalas kommun
Sandra Danielsson, Landskronas kommun

Ytterligare en referensgrupp med representanter från hästnäringen och rådgivningsorganisationer skapades för projektet. I denna grupp ingick följande personer:

Erica Lindberg, Lantbrukarnas riksförbund Häst
Karin Svensson, Svensk Travsport
Titti Jöngren, Svenska Hästavelsförbundet
Margareta Lindahl, Svenska Hästavelsförbundet
Eva Netterberg, Ridskolornas Riksorganisation
Anna Reilly, Svenska Ridsportförbundet
Louise Lindberg, Hästnäringens Nationella Stiftelse
Niclas Anvret, Race for the Baltic
Margareta Bendroth, Hushållningssällskapet

Referensgrupperna fick möjlighet att lämna synpunkter på checklistan och lathunden innan materialet publicerades i samband med uppstartsdagen.

2.2 Information till tillsynsmyndigheterna

Projektet Växtnäringstillsyn på hästgårdar finns med i Jordbruksverkets Plan för tillsynsvägledning enligt miljöbalken för 2019-2021.

Den 15 oktober 2020 skickades information ut, via webbforumet Effektiv Näring, om projektet samt information om datum för uppstartswebbinariet. Den 17 december 2020 skickades en inbjudan ut till samtliga kommuner i landet. Under januari 2021 lades allmän information om projektet upp på webbforumet Effektiv Näring och i slutet av februari 2021 lades text upp på Jordbruksverkets webbplats.

2.3 Vägledningsmaterial

I projektet har följande vägledningsmaterial tagits fram:

- Checklista
- Lathund till checklistan
- Förslag till informationsbrev/bokningsbrev
- Digital föreläsning om jordbruksföretag

Checklistan består av frågor om verksamheten, lagring av gödsel, avyttring eller spridning av gödsel samt om hagar där hästarna går året om. Checklistan består av totalt 27 frågor. Antalet frågor som ställs till hästhållarna varierar beroende på om verksamheten ligger inom nitratkänsligt område eller inte, om hästhål-

laren sprider gödseln själv eller lämnar bort den samt om verksamheten är ett jordbruksföretag eller inte. I checklistan har frågor som enbart är aktuella för verksamheter inom nitratkänsligt område markerats med grönt och frågor som enbart rör jordbruksföretag markerats med blått.

Två av frågorna i checklistan som rör hagarna är riktade direkt till inspektören. Inspektören ska då bedöma om tillräcklig hänsyn har tagits av hästhållaren för att förhindra läckage av näringsämnen till diken, vattendrag eller strandkanter.

Direkt under frågorna i checklistan finns en laghänvisning för att underlätta för miljöinspektörerna vid inspektionstillfället.

Checklistan finns i sin helhet i bilaga 1.

Checklistan bygger på följande lagstiftning:

- Miljöbalken (1998:808)
- Förordning (1998:915) om miljöhänsyn i jordbruket
- Statens jordbruksverks föreskrifter och allmänna råd (SJVFS 2004:62) om miljöhänsyn i jordbruket vad avser växtnäring

Till checklistan har en lathund tagits fram med information om bakgrunden till frågorna och vissa förtydliganden. Lathunden är tänkt att kunna användas som ett enklare uppslagsverk vid inspektionstillfället. I lathunden finns vägledning kring urval av tillsynsobjekt, bokning av inspektioner samt vilka åtgärder som bör vidtas om brister i verksamheterna uppmärksammas.

Ett bokningsbrev togs fram som innehöll information om syftet med projektet, vad tillsynen skulle fokusera på samt vilka dokument som behövde finnas tillgängliga vid besöket. Bokningsbrevet är en mall som kommunerna har möjlighet att ändra i och anpassa efter egna rutiner.

Vissa regler i förordning (1998:915) om miljöhänsyn i jordbruket samt i Jordbruksverkets föreskrifter gäller bara för jordbruksföretag. I lagstiftningen saknas dock en definition av vad som avses med ett jordbruksföretag. Vid tillsyn av hästhållare har det betydelse om krav behöver ställas på storleken på lagringsutrymmet samt om dokumentation krävs eller inte. För att tillsynsmyndigheterna i hela landet ska göra en likartad bedömning tog vi fram en digital föreläsning om vad vi anser är en lämplig definition av jordbruksföretag.

Föreläsningen och allt övrigt vägledningsmaterial har publicerats på webbforumet Effektiv Näring. Checklistan och lathunden finns även tillgängliga på Jordbruksverkets webbplats. Tillsynsmyndigheterna kommer att ha tillgång till vägledningsmaterialet även efter att projektet är avslutat.

2.4 Uppstartswebbinarium

Den 11 februari 2021 arrangerades ett uppstartswebbinarium via Skype som 220 personer deltog på.

Webbinariet innehöll föreläsningar från Jordbruksverket om vägledningsmaterialet, vad som är ett jordbruksföretag och Greppa Näringens nya hästmodul. Helena Aronsson från Sveriges lantbruksuniversitet föreläste om fosforförluster och hästgödsel. Louise Lindberg från Hästnäringens nationella stiftelse pratade om projektet Skitsmart och Niclas Anvret från Race for the Baltic informerade om tekniska lösningar för hästhållare. Webbinariet avslutades med en föreläsning av Margaretha Bendroth från Hushållningssällskapet i Sjuhärad. Margaretha pratade om genomförda projekt i Västsverige som lett till att hästgödseln gått från att betraktas som ett problem till att ha blivit en resurs.

Syftet med uppstartswebbinariet var att ge miljöinspektörerna en gemensam kunskapsgrund att stå på inför de kommande tillsynsbesöken.

Uppstartswebbinariet var mycket uppskattat av miljöinspektörerna. I utvärderingen var genomsnittsbetyget för webbinariet 5,1 på en sexgradig skala.

2.5 Webbforum Effektiv Näring

Under projektets aktiva tillsynsfas har tillsynsvägledning främst skett via Jordbruksverkets webbforum Effektiv Näring. Webbforumet är ett slutet nätverk för miljöinspektörer på kommunerna samt för handläggare på länsstyrelserna eller på statliga verk. Under projektiden hade forumet cirka 700 medlemmar.

I webbforumet kan inspektörerna ställa frågor, diskutera eller bara läsa de svar som läggs upp av andra inspektörer eller de vägledande myndigheterna. Alla frågor och svar är synliga för alla medlemmar i forumet.

Allt vägledningsmaterial som tagits fram i projektet samt filmerna som spelades in under webbinariet har varit publicerade på webbforumet under hela projektiden.

2.6 Inspektioner samt redovisning av tillsynsresultat

Kommunerna som deltog i tillsynsprojektet planerade själva sina insatser, exempelvis utskick av informationsbrev, antalet inspektioner och urval av hästgårdar att besöka.

På webbforumet Effektiv Näring fanns en länk till en webbenkät för inrapportering. Via denna länk kunde miljöinspektörerna rapportera in resultaten från tillsynsbesöken efter varje utförd inspektion.

2.7 Utvärdering av projekt

För att utvärdera hela tillsynsprojektet lades en webbenkät ut på webbforumet Effektiv Näring efter att den aktiva tillsynsfasen avslutats. Enkäten fanns tillgänglig på webbforumet från den 1 oktober till 29 oktober 2021. Resultatet av utvärderingen redovisas i [avsnitt 3.2](#) samt finns i sin helhet i [bilaga 3](#).

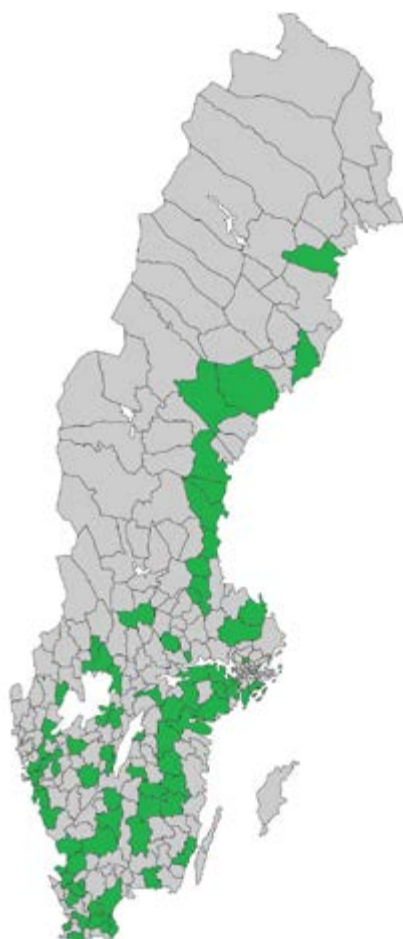
2.8 Slutwebbinarium

Tillsynsprojektet kommer att avslutas under våren 2022 med ett webinarium där resultatet presenteras för tillsynsmyndigheterna. Inför mötet kommer denna rapport att publiceras.

3 Resultat

3.1 Inrapportering av tillsynsbesök

I projektet har tillsynsbesök genomförts i 80 kommuner, fördelat på 19 län (se [figur 2](#)). Totalt har resultaten från 737 tillsynsbesök rapporterats in. I medeltal har deltagarna i projektet utfört 9 tillsynsbesök per kommun. Antalet tillsynsbesök i en och samma kommun har varierat mellan 1 och 77. Kommunen som utförde flest tillsynsbesök ingår i ett kommunförbund och förbundets miljöinspektörer har totalt genomfört 112 tillsynsbesök. De kommuner som deltog i projektet finns listade i [bilaga 2](#).

Figur 2. Karta över de kommuner som deltog i tillsynsprojektet 2021.

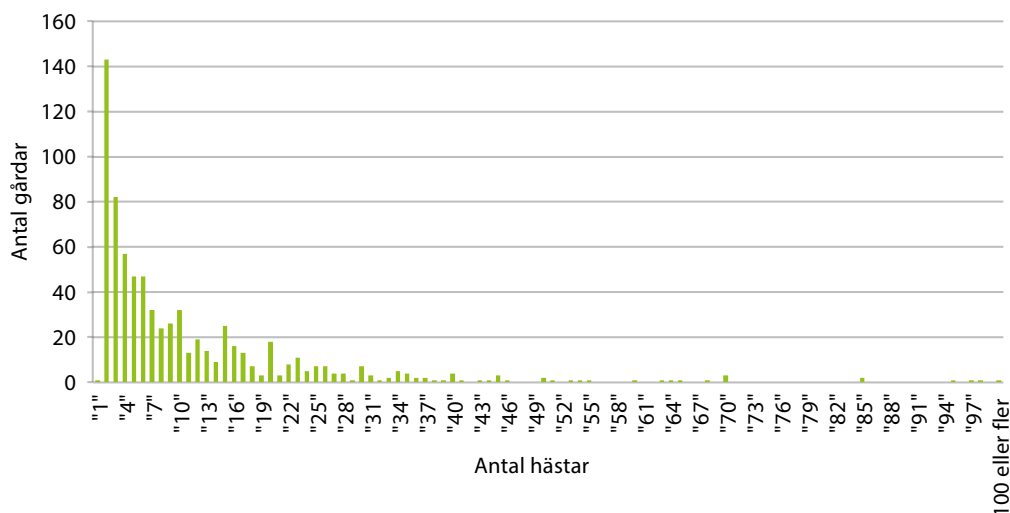
Miljöinspektörerna rapporterade in resultaten från tillsynsbesöken via en webbenkät som under projekttiden var tillgänglig på Jordbruksverkets webbforum Effektiv Näring.

Webbenkäten bestod av totalt 65 frågor. 14 av frågorna bestod av fritextfält. Vissa frågor var konstruerade så att flera svarsalternativ kunde väljas, vilket innebär att antalet svar per fråga kan variera.

De enkätsvar som inte har rapporterats in korrekt har inte tagits med vid resultatsammanställningen.

Svaren som inkommit i enkäten kan generaliseras för gruppen som svarat men inte för alla hästhållare i hela Sverige. Fritextsvaren kommer inte i sin helhet att redovisas i denna sammanställning, utan har använts som underlag till de kommentarer som ges till diagram och tabeller.

3.1.1 Allmänna uppgifter om hästgårdarna

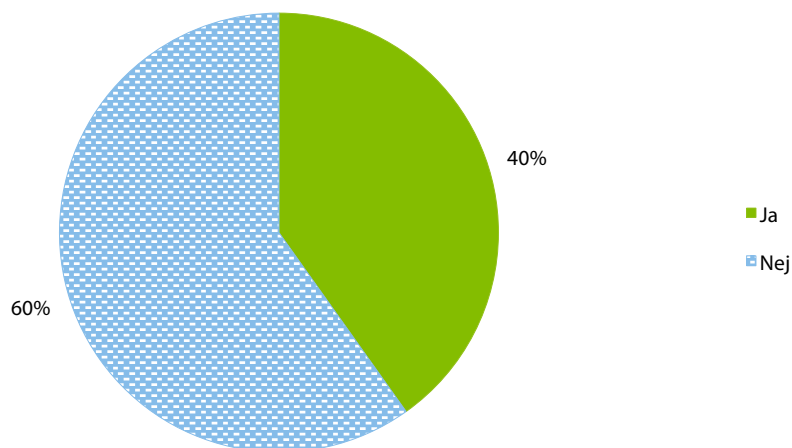

Figur 3. Totalt antal hästar som hölls på fastigheterna som har besökts i projektet.

Totalt har 737 hästgårdar besökts i projektet.

Vi rekommenderade vid projektstarten att större hästgårdar skulle prioriteras för tillsyn framför mindre, främst ur ett riskbedömningsperspektiv men även för att hushålla med kommunens resurser. Resultatet visar att många tillsynsbesök trots detta gjordes på mindre hästgårdar (se figur 3). På cirka 20% av hästgårdarna som besöktes hölls det 2 hästar (143 gårdar x 2 hästar = 286 hästar). Vilket kan jämföras med de tre största gårdarna som tillsammans höll i princip lika många hästar (95+97+98 hästar = 290 st).

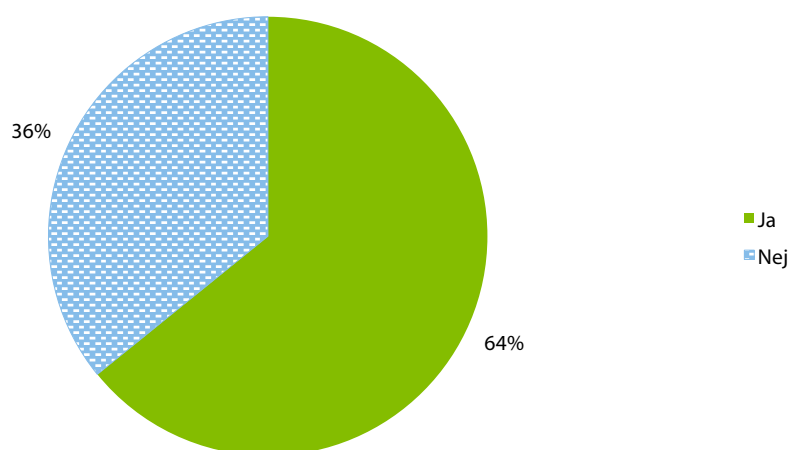
I genomsnitt hölls 11 hästar på gårdarna som besöktes i projektet.

Figur 4. Diagrammet visar hur stor andel av de besökta hästhållarna som bedömdes vara ett jordbruksföretag.

Det finns ingen definition av jordbruksföretag i förordningen (1998:915) om miljöhänsyn i jordbruket eller i Jordbruksverkets föreskrifter. Lagstiftningen ställer dock högre krav på jordbruksföretag än på privatpersoner när det gäller lagringskapacitet och spridning. Därför behöver inspektören bedöma om det är ett jordbruksföretag eller inte vid inspektionen. Det är även viktigt att en likartad bedömning görs över hela landet om vilka hästhållare som ska anses vara jordbruksföretag eller inte. Jordbruksverket har rekommenderat att samma definition som används i Lantbruksregistret även kan användas i detta sammanhang.

40 % av hästgårdarna som besöktes i projektet bedömdes vara jordbruksföretag (se [figur 4](#)). Detta resultat är snarlikt resultatet i tillsynsprojekt på hästgårdar som Jordbruksverket genomförde tillsammans med kommunerna 2013 då 36 % av de besökta gårdarna bedömdes vara jordbruksföretag.

Figur 5. Diagrammet visar andelen av de besökta hästgårdarna som ligger inom nitratkänsligt område.

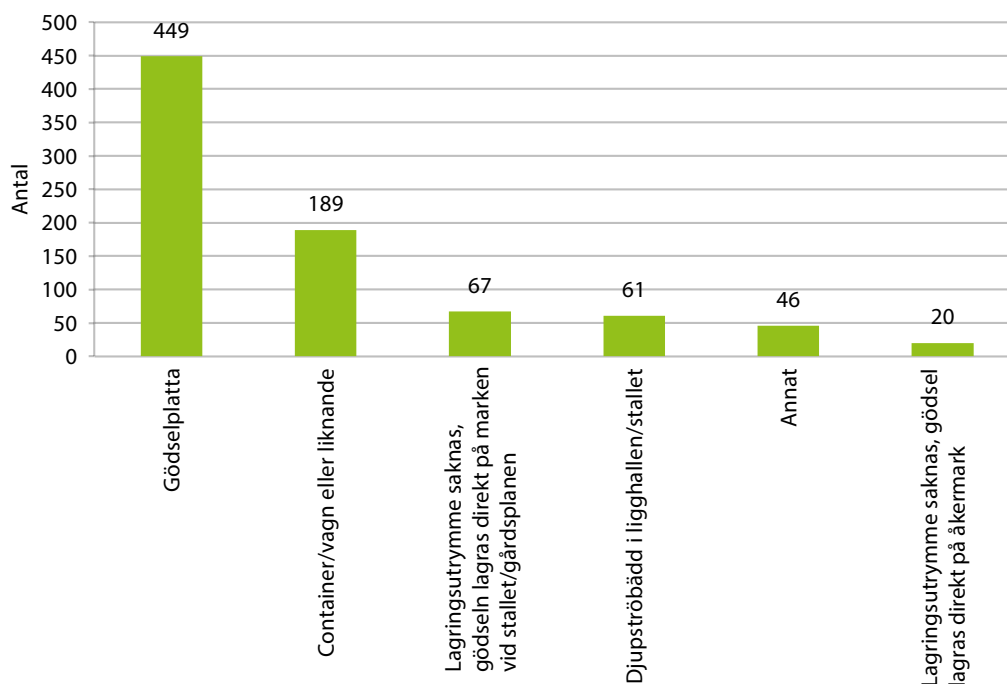
64 % av hästgårdarna som besöktes ligger inom nitratkänsliga områden (se [figur 5](#)). Hästgårdens lokalisering påverkar vilken lagstiftning som ska följas upp vid tillsynsbesöken. Det ställs högre krav på de verksamheter som ligger inom nitratkänsliga områden.

Tabell 1. Uppgifter om antalet besökta hästgårdar som ligger vid vattendrag fördelat på vattendragens statusklassning samt antal hästgårdar som inte ligger i anslutning till något vattendrag.

Statusklassning på vattendrag intill hästgårdarna som besökts	Antal hästgårdar	Procent av hästgårdarna
Hög ekologisk status	2	0,3
God ekologisk status	84	11,6
Måttlig ekologisk status	258	35,6
Otillfredsställande ekologisk status	64	8,8
Dålig ekologisk status	35	4,8
Oklassad	118	16,3
Hästgårdar som inte ligger i anslutning till något vattendrag	163	22,5

Tillsynsprojektet är en del i att uppfylla Jordbruksverkets och kommunernas uppdrag i Vattenmyndigheternas åtgärdsprogram 2016-2021. I lathunden till checklistan samt under uppstartswebbinariet uppmuntrade vi kommunerna att välja ut hästgårdar som låg längs med vattenförekomster där miljö kvalitetsnormen för god vattenstatus inte uppnås. 49 % av de hästgårdar som besöktes i tillsynsprojektet ligger utmed vattendrag som i dagsläget inte bedöms uppnå god ekologisk status (se [tabell 1](#)).

3.1.2 Lagring av gödsel

Figur 6. Diagrammet visar vilka lagringsutrymmen för gödsel som fanns på hästgårdarna som besöktes i projektet. På y-axeln anges antal hästgårdar från vilka svar inrapporterats. Det exakta antalet hästgårdar anges även ovanför varje stapel.

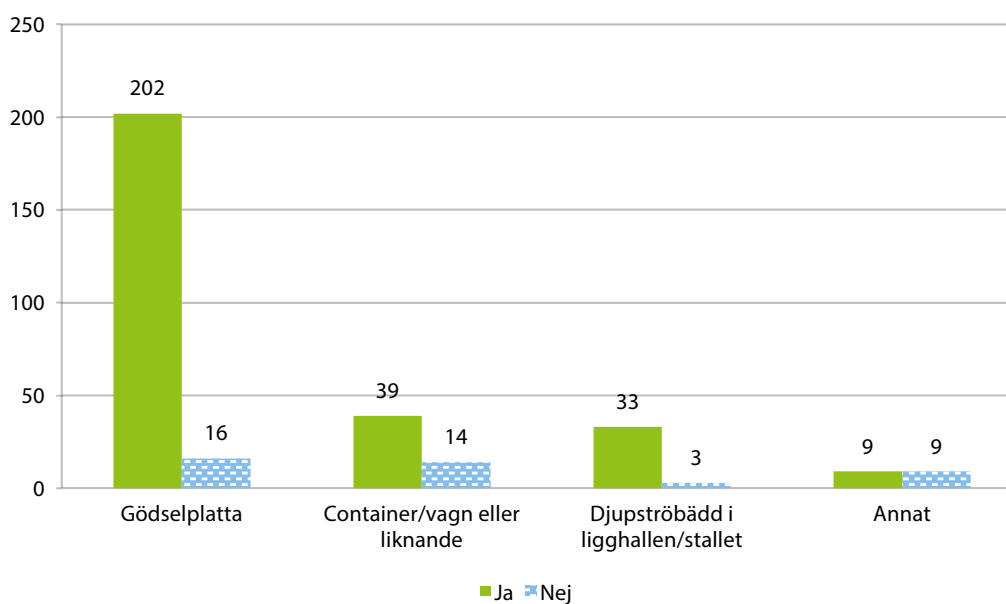
På frågan om vilka lagringsutrymmen som finns för gödsel lämnades totalt 832 svar från 736 hästgårdar.

Flera svarsalternativ kunde vara aktuella för en och samma verksamhet. I genomsnitt använde sig hästhållaren av en (1,1) typ av lagringsutrymmen.

Vanligaste lagringsutrymmet för hästgödsel var en gödselplatta (se [figur 6](#)). 84 % av hästhållarna lagrade sin gödsel i ett utrymme som uppfyller lagstiftningens krav, under förutsättning att lagringsutrymmet är korrekt utformat. Resultatet är något lägre än vid det tidigare tillsynsprojektet 2013 då 93 % av hästhållarna uppfyllde kraven på lagringsutrymme. Resultatet kan även jämföras med rapporten Hästhållning i Sverige 2016² där cirka 70 % av hästhållarna uppgav att de lagrade sin gödsel på betongplatta eller i container/vagn.

Svarsalternativet ”Annat” har exempelvis använts för hästar som hålls utomhus i lösdrift året om. Checklistan behöver kompletteras med detta svarsalternativ. Flertalet av de övriga alternativa lagringsplatserna som beskrivits under ”Annat” har inte bedömts vara godtagbara lagringsutrymmen.

² Jordbruksverkets rapport (2018:12) Hästhållning i Sverige 2016.

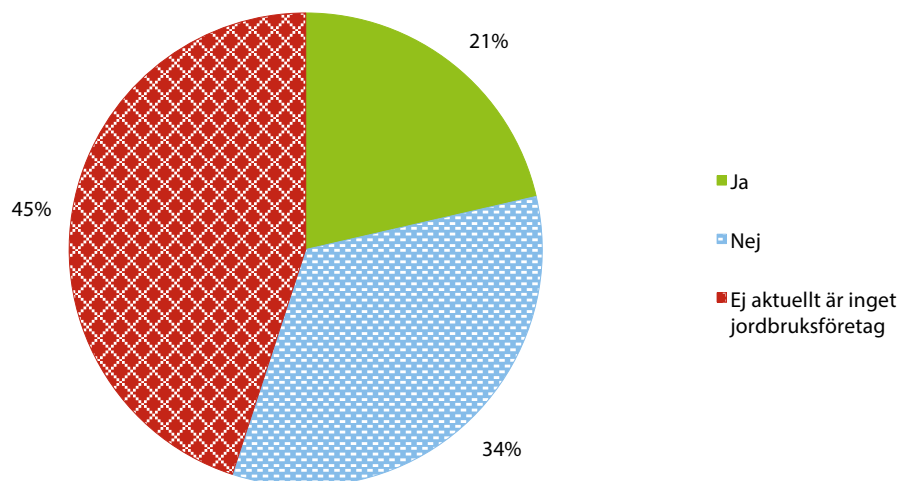

Figur 7. Diagrammet visar hur många inspektörer som bedömde att lagringsutrymmet för gödsel hos de besökta jordbruksföretagen var tillräckligt stort. Siffrorna ovanför staplarna anger det exakta antalet inspektörer.

På frågan om inspektören bedömer att lagringsutrymmet för gödsel är tillräckligt lämnades totalt 325 svar från 294 jordbruksföretag. Inspektörerna besvarade frågan endast för jordbruksföretag. Flera svarsalternativ kunde vara aktuella för en och samma verksamhet.

[Figur 7](#) visar en sammanställning över inspektörernas svar. Inspektörerna bedömde att 87 % av jordbruksföretagen hade tillräckligt med lagringsutrymme vid besökstillfället. 2 % av de jordbrukare som bedömdes ha tillräckligt med lagringsutrymme hade dispens från länsstyrelserna från de generella lagringskraven.

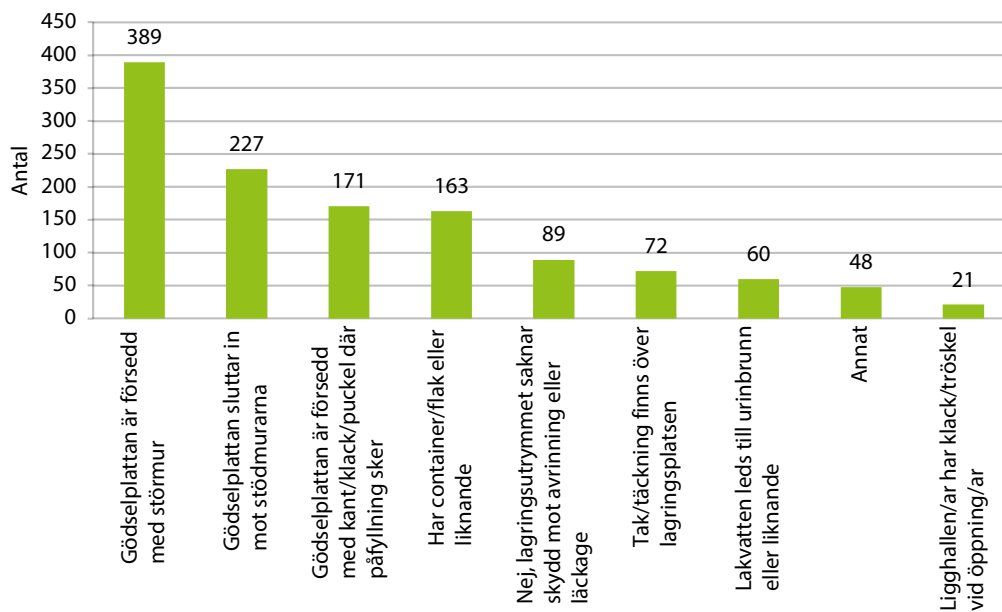
Resultatet kan jämföras med tillsynsprojektet från 2013 då inspektörerna bedömde att 75 % av hästhållarna hade tillräcklig lagringskapacitet.

Figur 8. Diagrammet visar andelen hästhållare inom nitratkänsliga områden som hade dokumenterat sin uträkning av lagringsvolymen för lagring av hästgödsel.

Det finns krav på att jordbruksföretag inom nitratkänsliga områden ska dokumentera hur de har beräknat sin lagringsvolym för lagring av hästgödsel. Figur 8 visar andelen hästhållare inom nitratkänsliga områden som dokumenterat sin beräkning.

Totalt var det 252 jordbruksföretag som låg inom nitratkänsliga områden. 39 % av jordbruksföretagen hade dokumenterat sin uträkning av lagringsvolymen.

Figur 9. Diagrammet visar hur lagringsutrymmet var konstruerat för att motverka avrinning eller läckage. På y-axeln anges antal hästgårdar från vilka svar inrapporterats. Det exakta antalet hästgårdar visas även ovanför varje stapel.

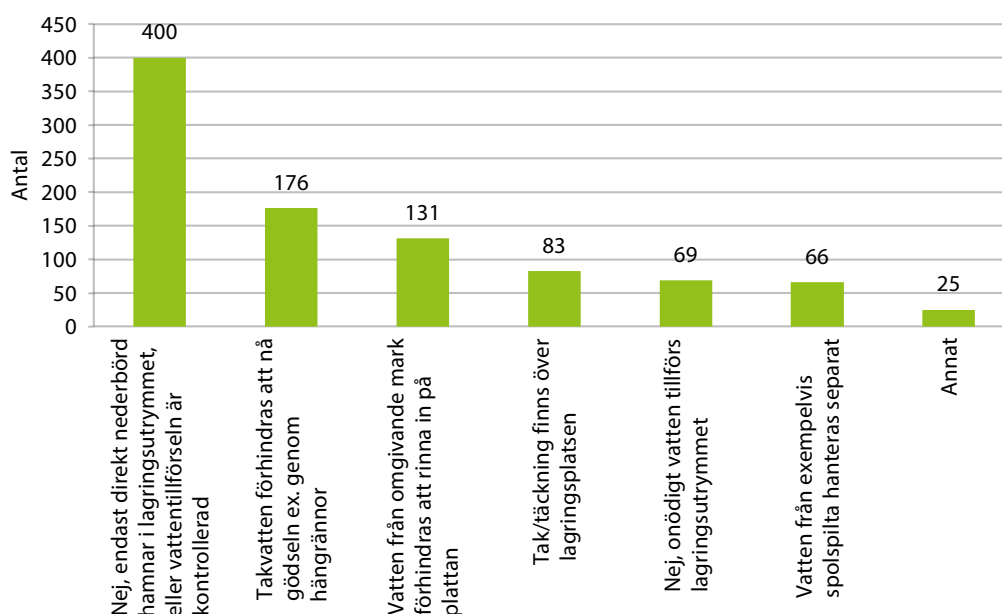
På frågan om lagringsutrymmet är konstruerat för att motverka avrinning eller läckage lämnades totalt 1240 svar från 701 hästgårdar.

Flera svarsalternativ kunde vara aktuella för en och samma verksamhet. En sammanställning över svaren visas i [figur 9](#).

I genomsnitt använde sig hästhållaren av två olika konstruktioner för att motverka avrinning eller läckage från lagringsutrymmet.

55 % av hästhållarna som kontrollerades hade försett sin gödselplatta med stödmurar. 13 % av lagringsutrymmena saknade skydd mot avrinning eller läckage.

Av fritextsvaren framgick det att inspektörerna som svarat "Annat" bland annat menade att container/flak hade rosthål eller att stödmurar och gödselplattor fanns men var trasiga eller spruckna.

Figur 10. Diagrammet visar vilka åtgärder hästhållaren hade gjort för att motverka att onödigt vatten tillfördes utrymmet för lagring av hästgödsel. På y-axeln anges antal hästgårdar från vilka svar inrapporterats. Det exakta antalet hästgårdar anges även ovanför varje stapel.

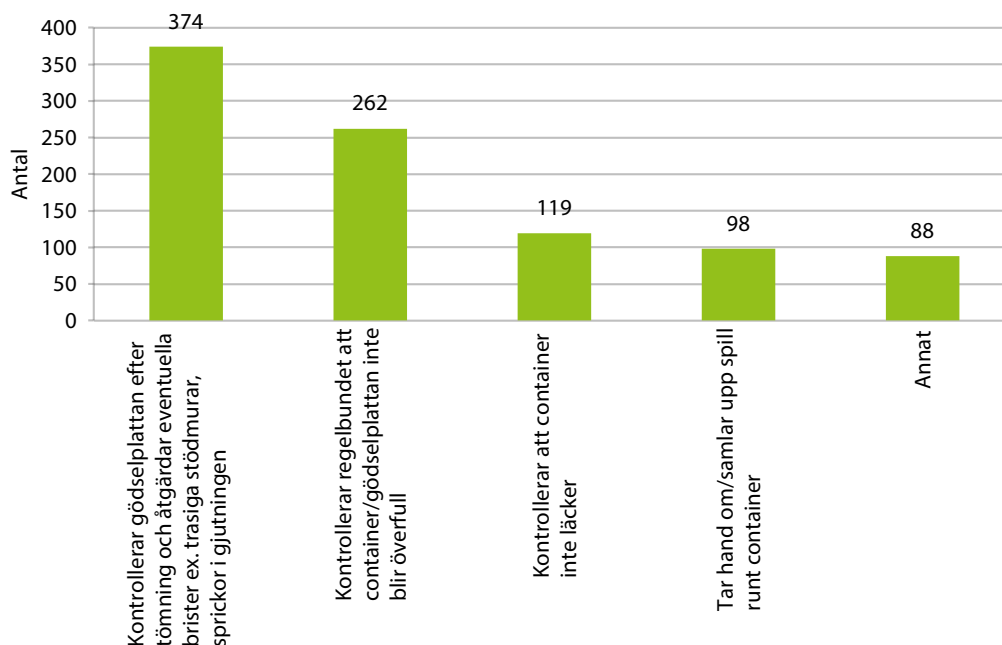
På frågan om hästhållaren har gjort några åtgärder för att motverka att onödigt vatten tillförs utrymmet för lagring av hästgödsel lämnades totalt 950 svar från 698 hästgårdar. En sammanställning av svaren visas i [figur 10](#).

Flera svarsalternativ kunde vara aktuella för en och samma verksamhet.

I genomsnitt använde sig hästhållaren av en konstruktion för att motverka att onödigt vatten tillfördes lagringsutrymmet.

För 57 % av hästhållarna var det endast direkt nederbörd som kunde hamna i lagringsutrymmet eller så hade de en kontrollerad vattentillförsel till sina lagringsutrymmen. Hos 10 % av hästhållarna tillfördes onödigt vatten till lagringsutrymmet.

Av fritextsvaren framgick det att inspektörerna som svarat "Annat" exempelvis menade att lagringsutrymme saknades helt eller att delar av lagringsplatsen hade tak, men inte hela.

Figur 11. Diagrammet visar vilka rutiner hästhållaren hade för att regelbundet kontrollera att utrymmet för lagring av hästgödsel var helt och fungerade som det var tänkt. På y-axeln anges antal hästgårdar från vilka svar inrapporterats. Det exakta antalet hästgårdar anges även ovanför varje stapel.

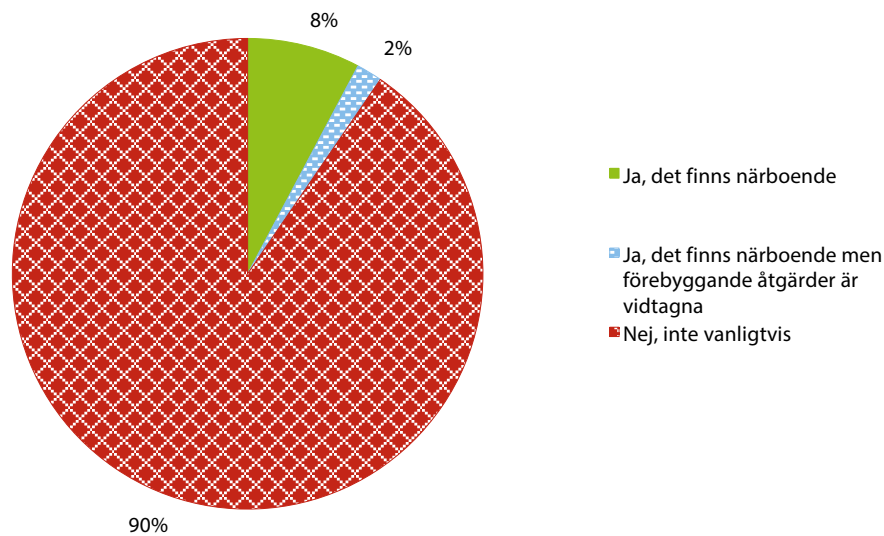
På frågan om vilka rutiner hästhållaren har för att regelbundet kontrollera att lagringsutrymmet är helt och fungerar som det är tänkt lämnades totalt 941 svar från 640 hästgårdar. En sammanställning av svaren visas i [figur 11](#).

Flera svarsalternativ kunde vara aktuella för en och samma verksamhet. I genomsnitt använde sig hästhållaren av två rutiner för att regelbundet kontrollera att lagringsutrymmet är helt.

58 % av hästhållarna kontrollerade gödselplattan efter tömning och åtgärdade eventuella brister. Läger man till de som hade container och som kontrollerade att containern inte läcker så var det 77 % av hästhållarna.

41 % kontrollerade regelbundet att lagringsutrymmet inte blev överfullt och 15 % hade en rutin för att samla upp spill runt lagringsplatsen.

Av fritextsvaren framgick det att inspektörerna som svarat "Annat" vanligtvis menade att inga rutiner fanns. Checklistan behöver kompletteras med detta svarsalternativ.

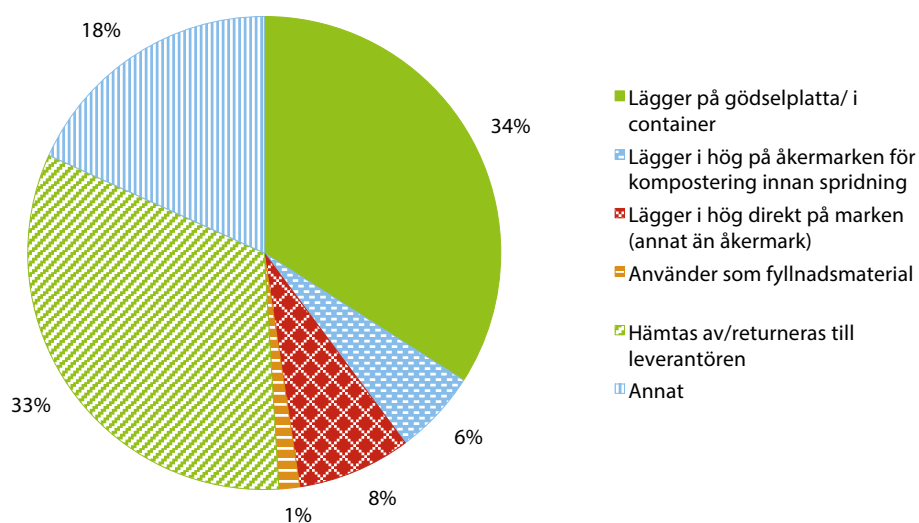

Figur 12. Diagrammet visar om det fanns risk att grannar stördes av lukt eller flugor.

På frågan om det finns risk att grannar kan störas av lukt eller flugor lämnades svar som gällde 734 hästgårdar. Svaren har sammanställts i [figur 12](#).

90 % av hästgårdarna svarade att grannarna vanligtvis inte störs av lukt eller buller. 8 % svarade att det finns närboende, men att det inte med automatik behöver innebära att de blir störda av hästverksamheten.

2 % av hästhållarna hade vidtagit åtgärder för att minska risken för störning. Av fritextsvaren framgick det att hästhållarna exempelvis hade tänkt på var de placerat lagringsplatsen i förhållande till grannarna, att de mockade hagarna dagligen, att de tillförde kalk till gödseln, att de täckte gödseln eller att de hade gjort någon ridå (plank/växter) mot grannen.

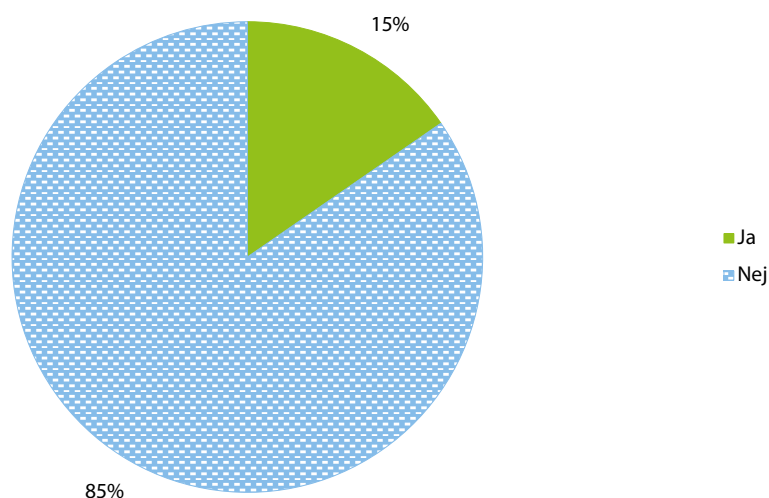

Figur 13. Diagrammet visar vad hästhållarna gjorde med dåliga balar eller kasserat foder.

På frågan om vad hästhållaren gör med dåliga balar eller kasserat foder lämnades svar som gällde 708 hästgårdar. I [figur 13](#) visas en sammanställning av svaren som samlats in.

En tredjedel av hästhållarna lade de kasserade balarna eller foderresterna på gödselplattan. En tredjedel returnerade det skadade fodret till foderleverantören.

18 % uppger att de gjorde annat än de svarsalternativ som fanns i checklistan. Nästan hälften av dessa hästägare uppgav i fritextsvaren att de inte får något foderspill alls eller i mycket liten omfattning. "Annat" skulle även kunna innebära att fodret lämnas till en återvinningsstation, används i trädgårdsodlingen, eldas eller används som foder till andra tamdjur eller vilt.

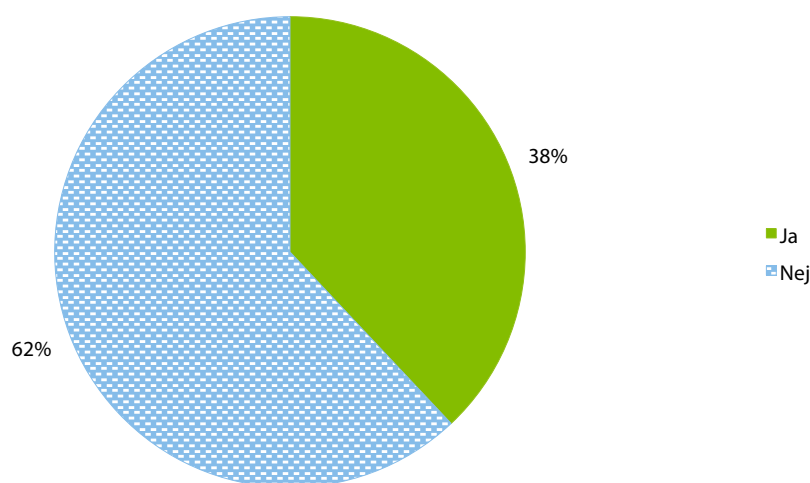
Figur 14. Diagrammet visar andelen av de hästhållare som svar rapporterats in från som lade ut gödselstukor i fält.

På frågan om hästhållaren lägger ut gödsel i stuka på fält rapporterades svar in från 722 hästgårdar. En sammanställning av svaren visas i [figur 14](#).

15 % av hästhållarna lagrade hästgödsel i stuka på åkermark.

Den vanligaste försiktighetsåtgärden som 68 % av hästhållarna följde vid utläggning av stukor var att hålla avstånd till vattendrag och dricksvattentäcker.

3.1.3 Avyttring eller spridning av gödsel

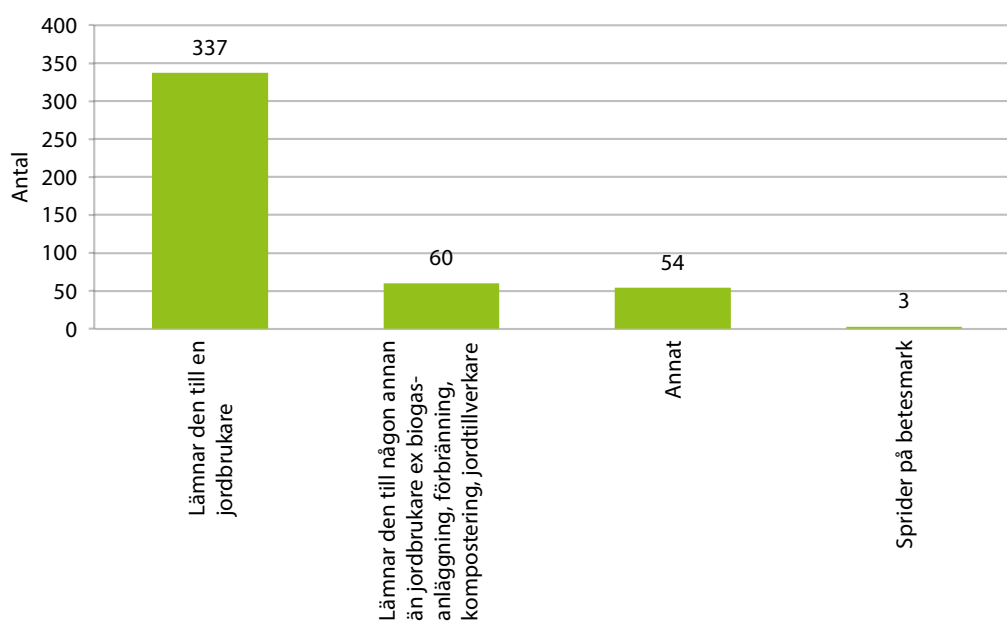

Figur 15. Diagrammet visar om hästhållaren spred gödseln på sin egen och/eller arrenderad mark.

På frågan om hästhållaren sprider gödseln på sin egen eller arrenderad mark lämnades svar som gällde 737 hästgårdar.

38 % av hästhållarna spred gödseln på sin egen eller till gården hörande arrenderad mark (se [figur 15](#)).

Resultatet kan jämföras med tillsynsprojektet från 2013 då 47 % av hästhållarna spred gödseln på sin egen eller till gården hörande arrenderad mark.

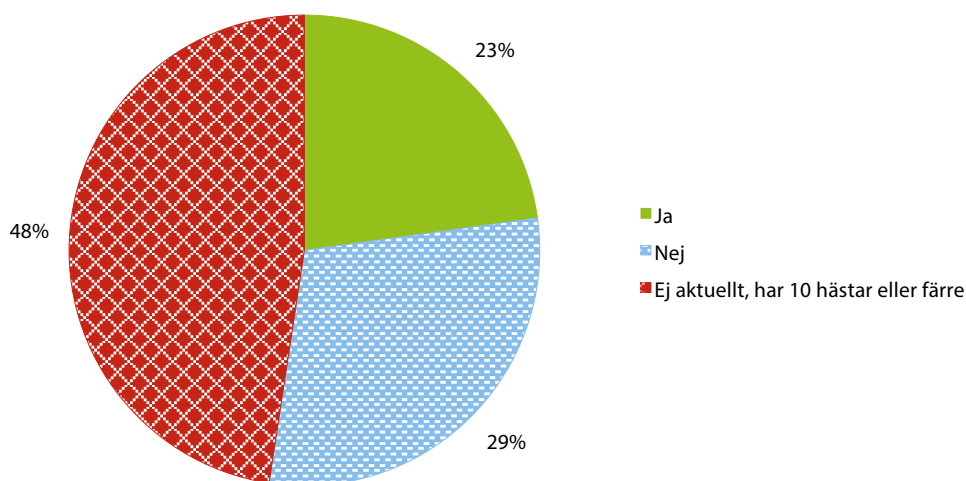

Figur 16. Diagrammet visar vad hästhållarna gjorde med gödseln som de själva inte spred på åkermark. På y-axeln anges antal hästgårdar från vilka svar inrapporterats. Det exakta antalet hästgårdar anges även ovanför varje stapel.

På frågan om vad hästhållaren gör med gödseln som de själva inte sprider på åkermark rapporterades svar in från 454 hästgårdar. En sammanställning av svaren visas i [figur 16](#).

74 % lämnade gödseln till en jordbrukare och 13 % till en annan aktör som hanterar gödsel i sin verksamhet, exempelvis biogasanläggning eller jordtillverkare. Tillsammans utgör dessa kategorier 87 %.

Av fritextsvaren framgick det att "Annat" främst innebar att gödseln användes i den egna trädgårdsodlingen eller gavs bort till grannar eller via sociala medier. Det kunde även innebära att gödseln inte spreds alls utan bara lagrades på hög eller lades ut i skogen alternativt lämnades till återvinningscentral/avfallsbolag.

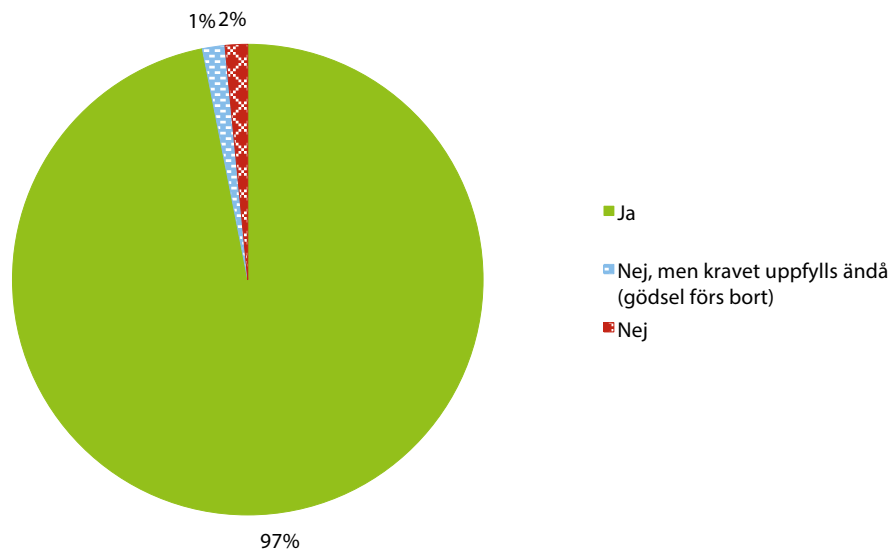
Figur 17. Diagrammet visar om hästhållaren dokumenterade om gödsel fördes bort från gården.

Kravet på att mängden stallgödsel som förs bort från gården ska dokumenteras gäller bara för jordbruksföretag som håller fler än 10 djurenheter på sin fastighet.

På frågan om gödsel förs bort från gården lämnades svar som gällde 250 hästgårdar. En sammanställning av svaren visas i [figur 17](#).

Om man räknar man bort de gårdar som håller 10 eller färre hästar och därför inte omfattas av kravet på dokumentation, så var det totalt 131 gårdar som berördes av frågan. 57 av dessa gårdar, det vill säga 44 %, dokumenterade när gödseln fördes bort från gården.

Av de 57 gårdar som dokumenterade avyttringen av gödsel bedömde inspektörerna att 71 % hade en komplett dokumentation. Det som vanligtvis saknades i dokumentationen var uppgifter om antalet djur alternativt mängden totalfosfor som gödseln innehöll.

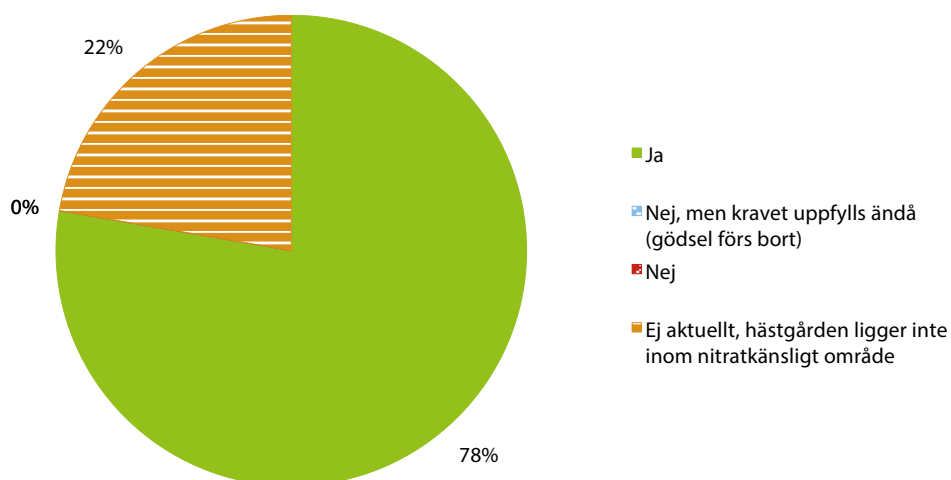
Figur 18. Diagrammet visar om spridningsarealen för fosfor var tillräcklig på de jordbruksföretag som själva spred sin gödsel.

Reglerna om spridningsareal för fosfor gäller för jordbruksföretag, men är en rekommendation för övriga djurhållare i Sverige. Svaret på frågan om spridningsarealen för fosfor är tillräcklig rapporterades endast in från jordbruksföretag som själva sprider sin gödsel.

Svar rapporterades in från 194 hästgårdar.

98 % av hästhållarna hade själva tillräcklig spridningsareal för fosfor alternativt lämnade bort delar av sin gödselmängd för att uppfylla lagkravet (se [figur 18](#)).

Resultatet överensstämmer med tillsynsprojektet från 2013 då 98 % av hästhållarna hade tillräcklig spridningsareal för fosfor.

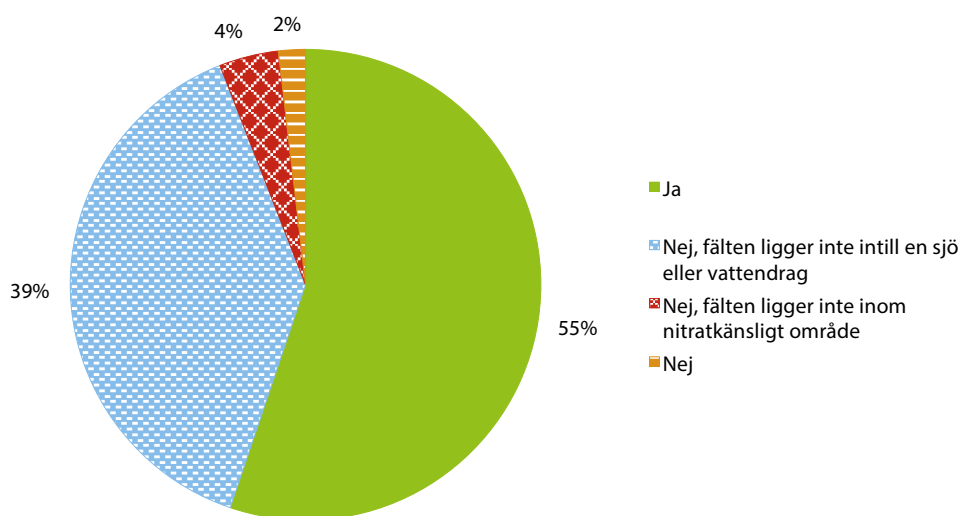
Figur 19. Diagrammet visar om spridningsarealen för nitrat var tillräcklig.

Reglerna om spridningsareal för nitrat gäller jordbruksföretag inom nitratkänsliga områden, men i praktiken så blir det fosfortillförseln som styr behovet

av spridningsareal. På frågan om spridningsarealen för nitrat är tillräcklig rapporterades endast svar in från jordbruksföretag som själva sprider sin gödsel.

Svar rapporterades in från 193 hästgårdar och en sammanställning av resultaten visas i [figur 19](#).

Om man räknar man bort de jordbruksföretag som låg utanför nitratkänsligt område, så uppfyllde 100 % av hästhållarna kravet på tillräcklig spridningsareal för nitrat.

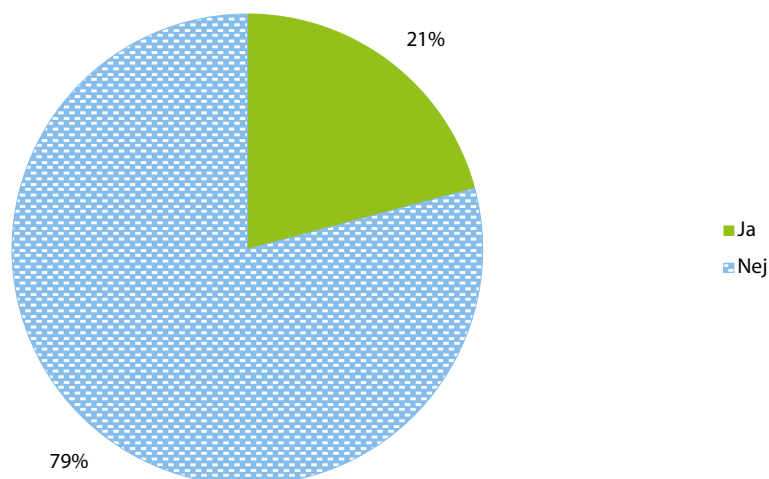
Figur 20. Diagrammet visar andelen hästhållare som lämnade en gödselfri zon mot sjö eller vattendrag.

Reglerna om att lämna en gödselfri zon mot sjöar och vattendrag vid spridning av gödselmedel gäller bara inom nitratkänsliga områden. Däremot måste alla, även utanför nitratkänsligt område, lämna en gödselfri zon mot vattendrag om de söker miljöersättningar eller gårdsstöd. Svaret på frågan om hästhållaren lämnar en gödselfri zon mot sjö eller vattendrag rapporterades endast in från hästhållare som själva sprider sin gödsel. En sammanställning av de inrapporterade svaren visas i [figur 20](#).

Svaren som rapporterades in gällde 270 hästgårdar.

Om man räknar bort de hästhållare som inte hade marker inom nitratkänsligt område samt de som inte hade fält som låg intill en sjö eller vattendrag, så var det 154 hästhållare som berördes av kravet på gödselfri zon. Av dessa lämnade 97 % en gödselfri zon.

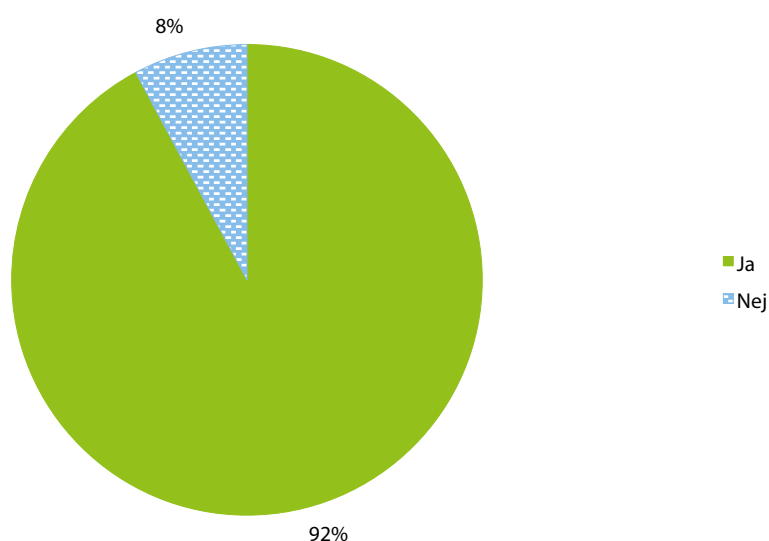
Den gödselfria zonen var i genomsnitt 12 meter bred. 9 % uppgav att de lämnar det lagstadgade skyddsavståndet på 2 meter, medan 31 % uppgav att de lämnar 20 meter eller mer.

Figur 21. Diagrammet visar om hästhållaren sprid hästgödsel under hösten eller vintern.

På frågan om hästhållaren sprider hästgödsel under hösten eller vintern rapporterades svar in från 269 hästgårdar. En sammanställning av svaren visas i [figur 21](#). Svar rapporterades endast in från hästgårdar som själva sprider sin gödsel.

21 % av hästhållarna sprid gödsel under perioden 1 augusti-28 februari.

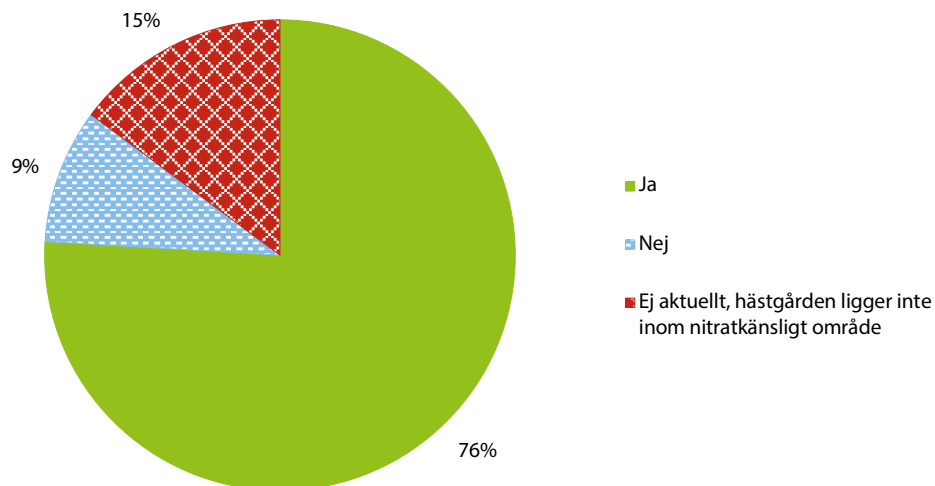

Figur 22. Diagrammet visar om kraven för nedbrukning eller nedmyllning av hästgödsel följdes.

Reglerna om nedbrukning eller nedmyllning gäller i Skåne, Blekinge och Hallands län samt övriga nitratkänsliga områden. Svaret på frågan om hästhållaren följer kraven på nedbrukning eller nedmyllning rapporterades endast in från hästhållare som själva sprider sin gödsel.

Svar rapporterades in från 51 hästgårdar.

92 % av hästhållarna i Skåne, Blekinge och Halland samt övriga nitratkänsliga områden uppfyllde kraven på nedbrukning eller nedmyllning av gödsel (se [figur 22](#)).

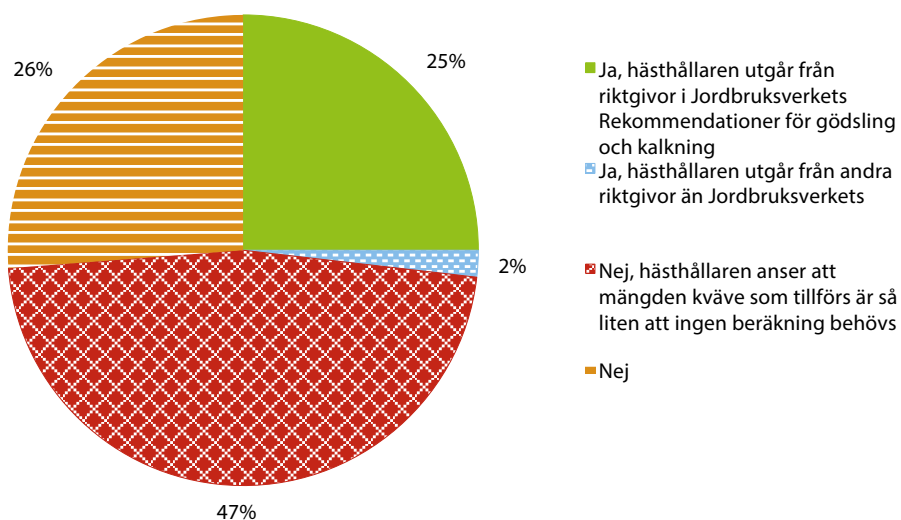

Figur 23. Diagrammet visar om gödseln enbart sprids på växande gröda eller inför höstsådd under hösten.

Reglerna om att gödsel enbart får spridas i växande gröda eller inför höstsådd under perioden 1 augusti-30 september gäller endast i nitratkänsliga områden.

På frågan om hästhållaren bara sprider gödsel på växande gröda eller inför höstsådd under hösten rapporterades svar in från 54 hästgårdar. En sammanställning av svaren visas i [figur 23](#).

Totalt 47 verksamheter låg inom nitratkänsligt område och spred gödsel på egen/arrenderad mark under hösten. Av dessa spred 89 % endast gödsel i växande gröda eller inför höstsådd.

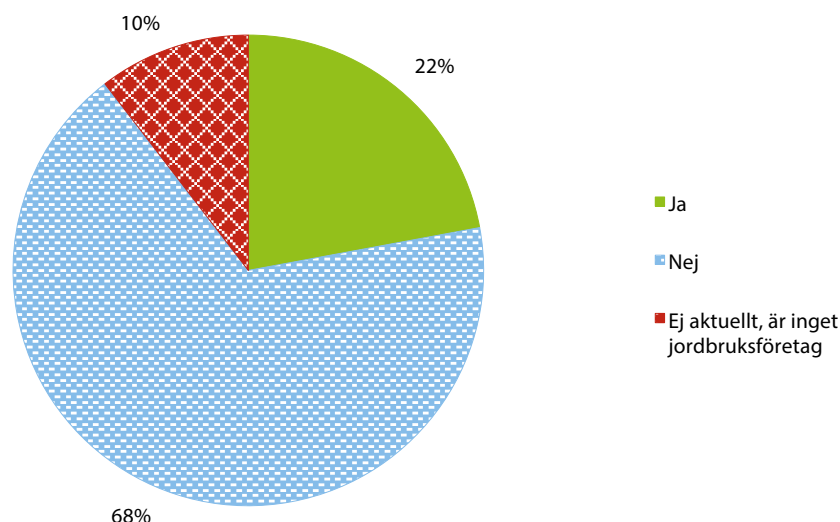

Figur 24. Diagrammet visar om hästhållaren beräknade mängden kväve som behövde tillföras vid gödslingen baserat på grödans behov.

Reglerna om att kvävegivan ska beräknas och anpassas efter grödans behov gäller inom nitratkänsligt område.

På frågan om hästhållaren beräknar hur mycket kväve som behöver tillföras vid gödning baserat på grödans behov rapporterades svar in från 164 hästgårdar.

Nästan hälften av hästhållarna bedömde att de inte behöver beräkna kvävegivan inför spridning, då de anser att mängden kväve som tillförs är så liten att det inte är nödvändigt (se [figur 24](#)). En fjärdedel beräknade kvävegivorna och cirka en fjärdedel gjorde det inte.

Figur 25. Diagrammet visar om beräkningen av grödans behov av kväve hade dokumenterats av hästhållarna.

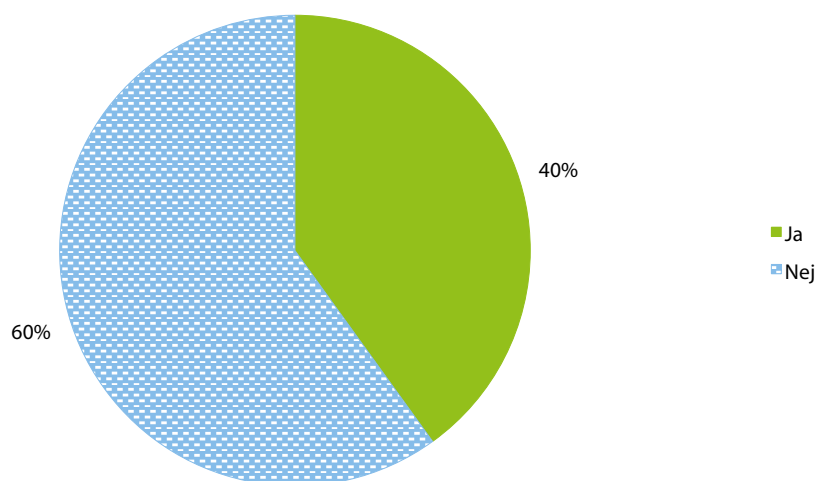
Reglerna om att beräkningen av grödans behov av kväve ska dokumenteras gäller jordbruksföretag inom nitratkänsliga områden.

På frågan om hästhållaren dokumenterar beräkningen av grödans behov av kväve samt hur mycket kväve som tillförs marken rapporterades svar in från 163 hästgårdar. En sammanställning av svaren visas i [figur 25](#).

Av de inrapporterade svaren var det enbart 132 som berördes av krav på dokumentation (jordbruksföretag i nitratkänsliga områden). Av dessa 132 svar angav 25 % att de hade dokumentation och 75 % att de inte hade dokumentation.

Det kan ha uppstått ett missförstånd över vad vi menade med dokumentation i detta sammanhang. Vår avsikt var att fråga efter den dokumentation som följer av kravet på att begränsa kvävetillförseln. Vi såg dock att några som hade svarat att de inte hade beräknat kvävetillförseln ändå hade angivit att de hade dokumentation på kvävetillförseln.

3.1.4 Hagar där hästarna går året om

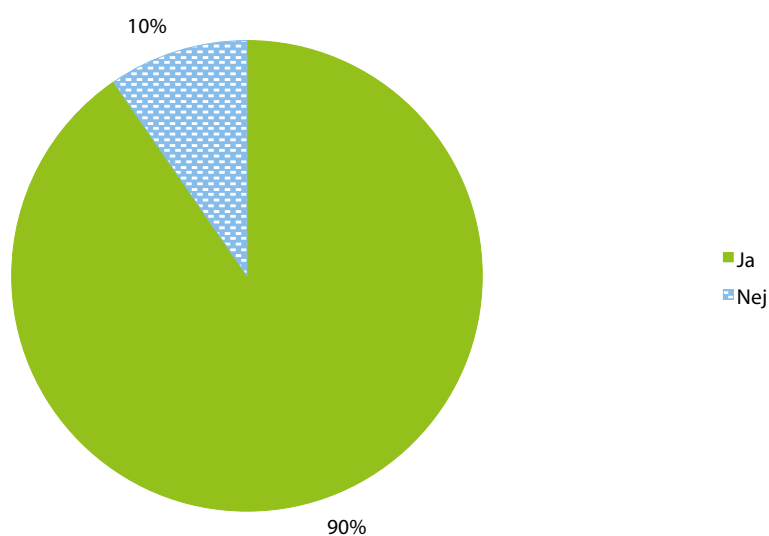

Figur 26. Diagrammet visar andelen inspektörer som kontrollerade mer än en hage hos de hästhållare som besöktes.

Frågan om mer än en hage kontrollerade hos hästhållaren besvarades av 734 inspektörer.

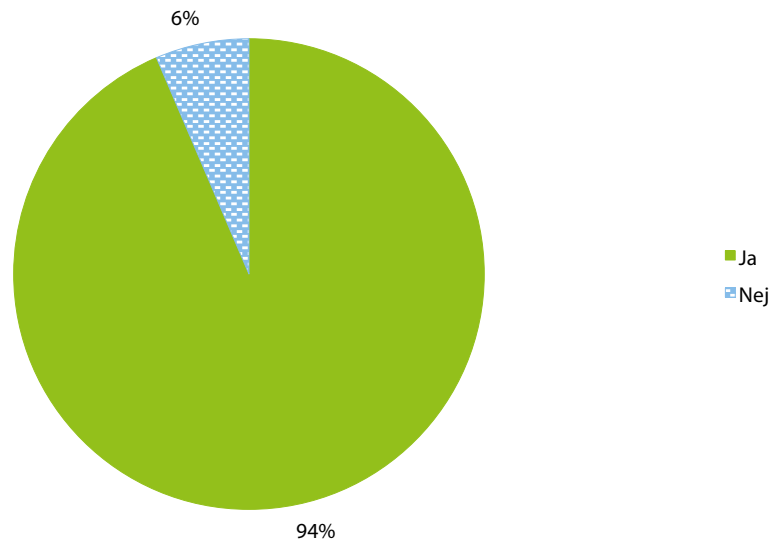
Vid 40 % av inspektionstillfällena kontrollerade inspektören fler än en hage hos hästhållaren (se [figur 26](#)). De inspektörer som kontrollerade mer än en hage vid besöket kontrollerade i genomsnitt 3,4 hagar.

Totalt inspekterades 1755 hästhagar under projekttiden. Endast resultatet från den första hagen som inspektören kontrollerade vid besöket har rapporterats in och sammanställts i denna rapport.

Figur 27. Diagrammet visar om hästhållaren utfodrade sina hästar i hagen som användes året om.

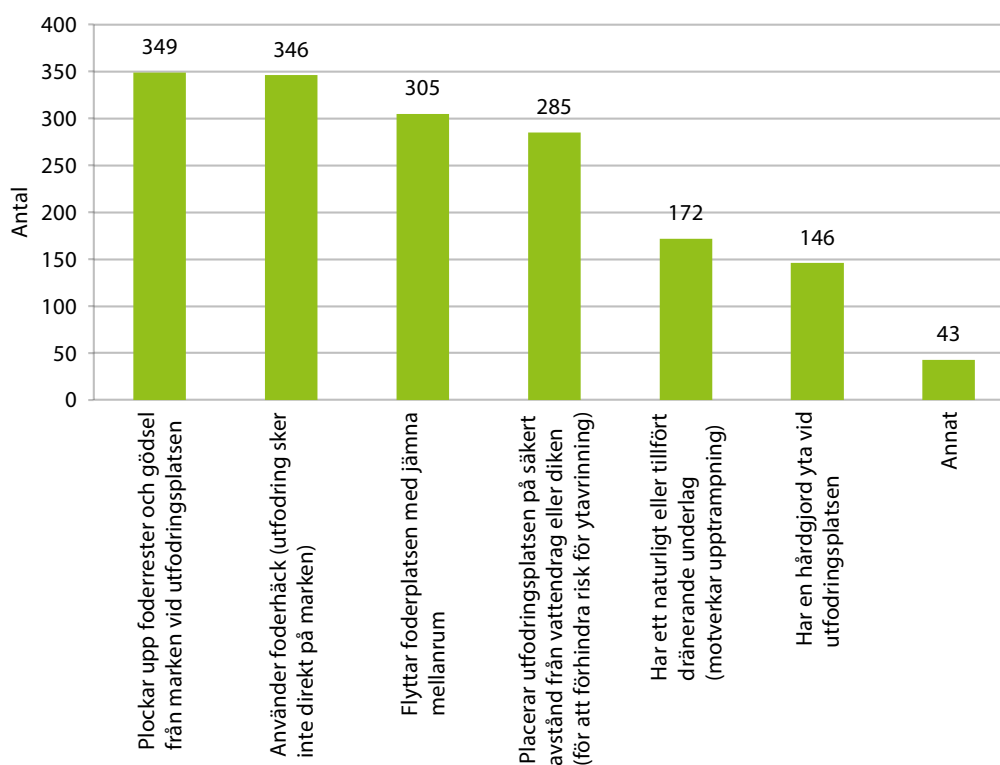
På frågan om hästhållaren utfodrar hästarna i hagen rapporterades svar in från 729 hästgårdar. 90 % av dessa utfodrade sina hästar i hagarna som användes året om (se [figur 27](#)).

Figur 28. Diagrammet visar om hästhållaren gjorde några specifika åtgärder för att minska risken för näringsförluster från utfodringsplatsen.

På frågan om hästhållaren gör några specifika åtgärder för att minska risken för näringsförluster från utfodringsplatsen rapporterades svar in från 653 hästgårdar.

94 % av de hästhållare som utfodrade sina hästar i hagen vidtog specifika åtgärder för att minska risken för näringsförluster från utfodringsplatsen (se [figur 28](#)).

Figur 29. Diagrammet visar vilka åtgärder hästhållarna gjorde vid utfodringsplatsen för att minska risken för läckage av näringsämnen. På y-axeln anges antal hästgårdar som svar rapporterats in från och det exakta antalet hästgårdar anges även ovanför varje stapel.

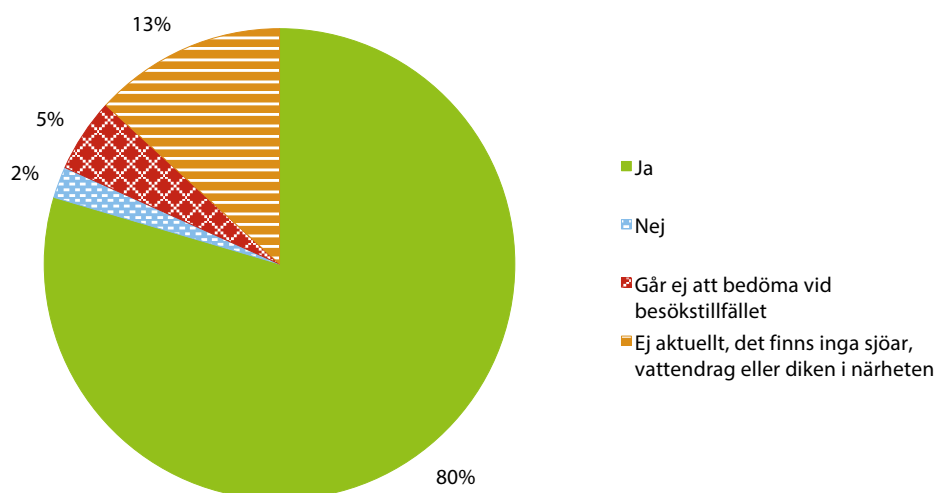
På frågan om vilka åtgärder som hästhållaren gör vid utfodringsplatsen för att minska risken för läckage av näringsämnen rapporterades totalt in 1646 svar från 608 hästgårdar. Svaren har sammanställts i [figur 29](#).

Flera svarsalternativ kunde vara aktuella för en och samma verksamhet. I genomsnitt använde sig hästhållaren av tre åtgärder vid utfodringsplatsen för att minska risken för näringsläckage.

57 % av hästhållarna plockade upp foderrester och gödsel vid utfodringsplatserna och 57 % använde foderhäckar för att minska spillet av foder.

24 % hade hårdgjort ytan där utfodringen sker.

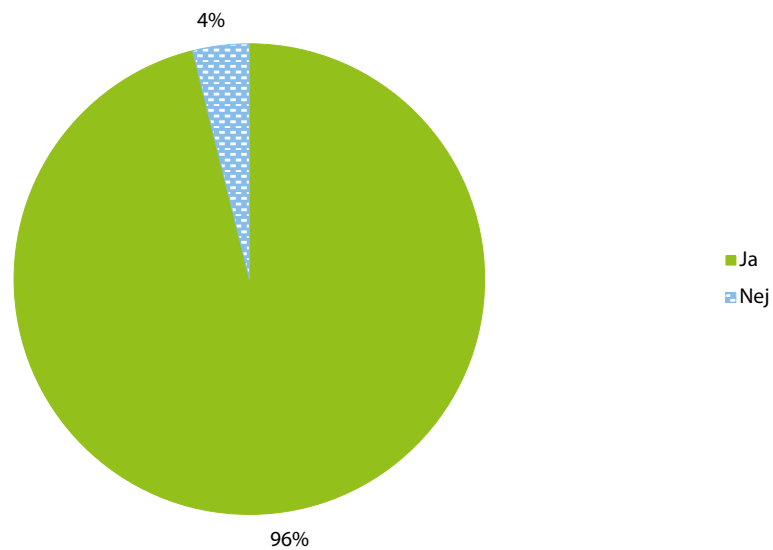
Av fritextsvaren framgick det att hästhållarna som hade svarat "Annat" bland annat menade att utfodring sker i ligghall/vindskydd eller att foderplatsen var försedd med tak. Checklistan behöver därför kompletteras med dessa svarsalternativ.

Figur 30. Diagrammet visar hur många andelar av inspektörerna som bedömde att hästhållaren hade tagit tillräcklig hänsyn vid placering av utfodringsplatsen med tanke på risken för näringsläckage.

651 inspektörer besvarade frågan om inspektören bedömer att tillräcklig hänsyn tagits vid placering av utfodringsplatsen med tanke på risken för näringsläckage. Svaren har sammanställts i [figur 30](#).

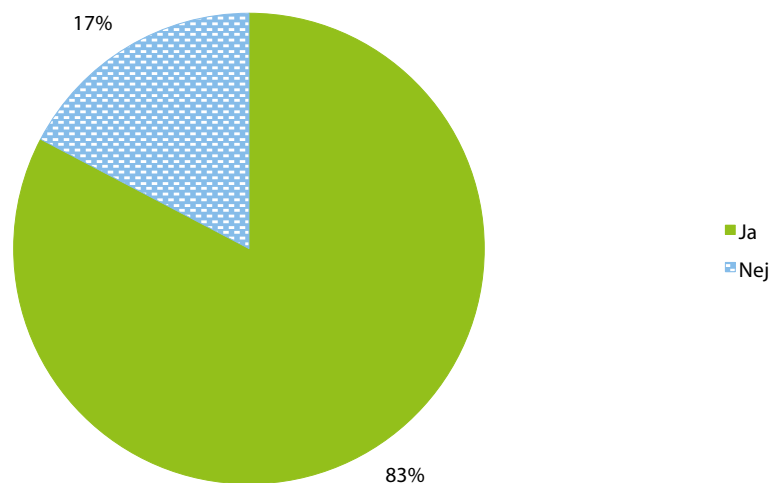
Totalt 532 inspektörer har gjort en bedömning, om man räknar bort svaren från de inspektörer som uppger att frågan inte gick att bedöma vid besökstillfället samt svaren från de hästgårdar vars hagar inte uppenbart riskerar att påverka sjöar, vattendrag eller diken. 518 av dessa inspektörer, det vill säga 97 % bedömde att hästhållaren hade tagit tillräcklig hänsyn till risk för näringsläckage vid placeringen av utfodringsplatsen.

Figur 31. Diagrammet visar om hästhållaren vattnade sina hästar i hagen via hink, vattenkar eller vattenkopp.

På frågan om hästhållaren vattnar hästarna i hagen via hink/vattenkar/vattenkopp rapporterades svar in från 722 hästgårdar.

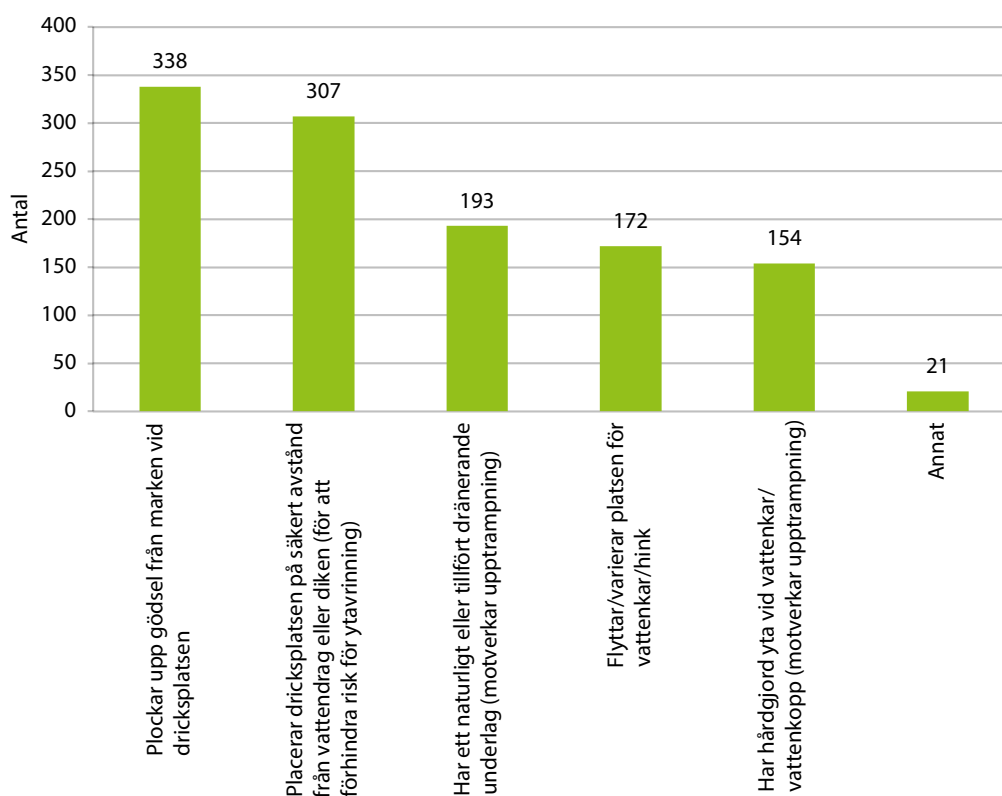
96 % av hästhållarna vattnade sina hästar i hagarna via hink, vattenkar eller vattenkopp (se [figur 31](#)).

Figur 32. Diagrammet visar om hästhållaren gjorde några specifika åtgärder för att minska risken för näringsförluster från dricksplatsen.

På frågan om hästhållaren gör några specifika åtgärder för att minska risken för näringsförluster från dricksplatsen rapporterades svar in från 676 hästgårdar.

83 % av de hästhållare som vattnade sina hästar i hagen vidtog specifika åtgärder för att minska risken för näringsförluster från dricksplatsen (se [figur 32](#)).

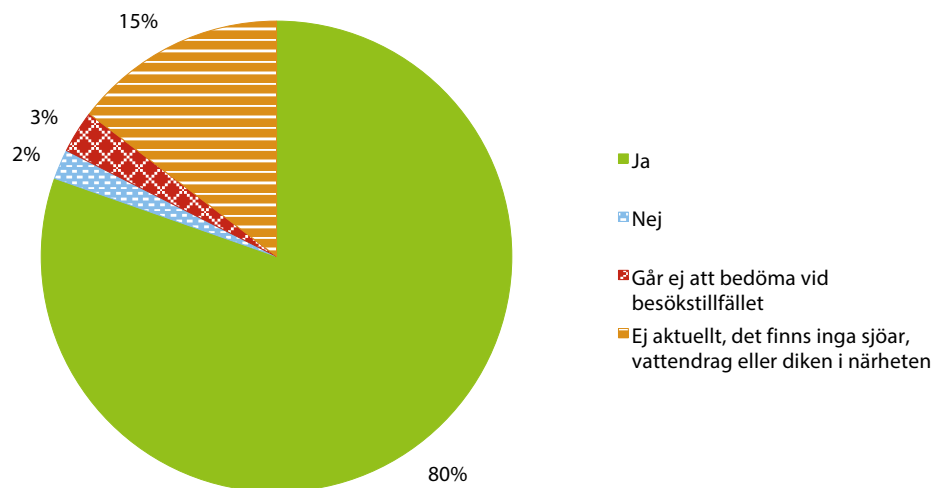
Figur 33. Diagrammet visar vilka åtgärder hästhållarna gjorde vid dricksplatsen för att minska risken för läckage av näringsämnen. På y-axeln anges antal hästgårdar från vilka svar inrapporterats och det exakta antalet hästgårdar anges även ovanför varje stapel.

På frågan om vilka åtgärder hästhållaren gör vid dricksplatsen rapporterades totalt 1185 svar in från 555 hästgårdar. Svaren har sammanställts i [figur 33](#).

Flera svarsalternativ kunde vara aktuella för en och samma verksamhet. I genomsnitt använde sig hästhållaren av två åtgärder vid dricksplatsen för att minska risken för näringsläckage.

61 % av hästhållarna plockade upp gödsel vid dricksplatsen och 55 % hade placerat dricksplatsen på säkert avstånd från sjöar, vattendrag eller diken. 28 % hade hårdgjort ytan vid dricksplatsen.

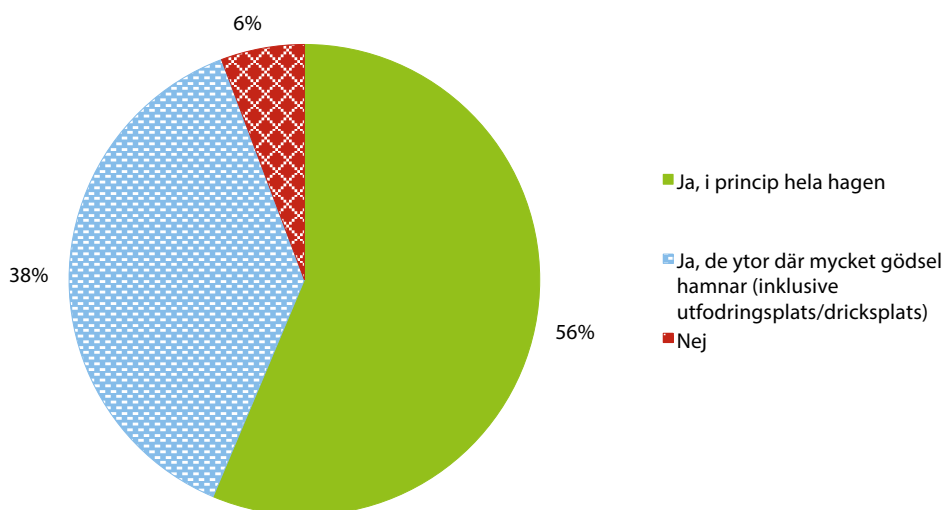
Av fritextsvaren framgick det att hästhållarna som svarat ”Annat” bland annat menade att vattning hade skett i ligghall/vindskydd, att de hade flera vattenkoppar i hagen för hästarna att välja mellan eller att de hade vattenhinken placerad i ett badkar för att minska spill. Checklistan behöver därför kompletteras med svarsalternativet att vattning sker i ligghall/vindskydd.

Figur 34. Diagrammet visar hur många andelar av inspektörerna som bedömde att hästhållaren hade tagit tillräcklig hänsyn vid placering av dricksvattenplatsen med tanke på risken för näringsläckage.

På frågan om inspektören bedömer att tillräcklig hänsyn tagits vid placering av dricksvattenplatsen med tanke på risken för näringsläckage rapporterades svar in från 683 inspektörer. [Figur 34](#) visar en sammanställning av resultaten.

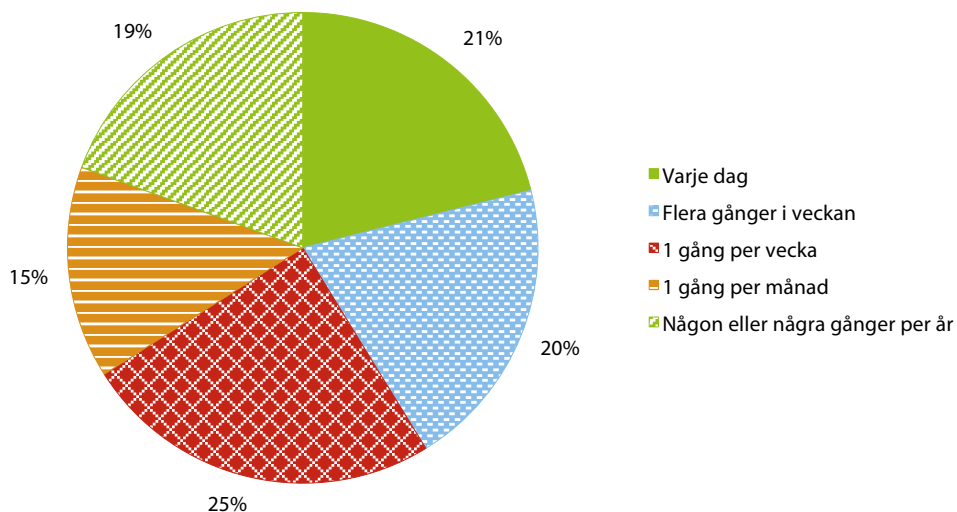
Totalt 563 inspektörer har gjort en bedömning, om man räknar bort svaren från de inspektörer som uppgivit att frågan inte gick att bedöma vid besökstillfället samt svaren från de hästgårdar vars hagar inte uppenbart riskerade att påverka sjöar, vattendrag eller diken. 549 av dessa inspektörer, det vill säga 98 % bedömde att hästhållaren hade tagit tillräcklig hänsyn till risk för näringsläckage vid placeringen av dricksvattenplatsen.

Figur 35. Diagrammet visar om hästhållaren mockade i hagen.

På frågan om hästhållaren mockar i hagen rapporterades svar in från 733 hästgårdar där hästarna hålls i hagarna året om.

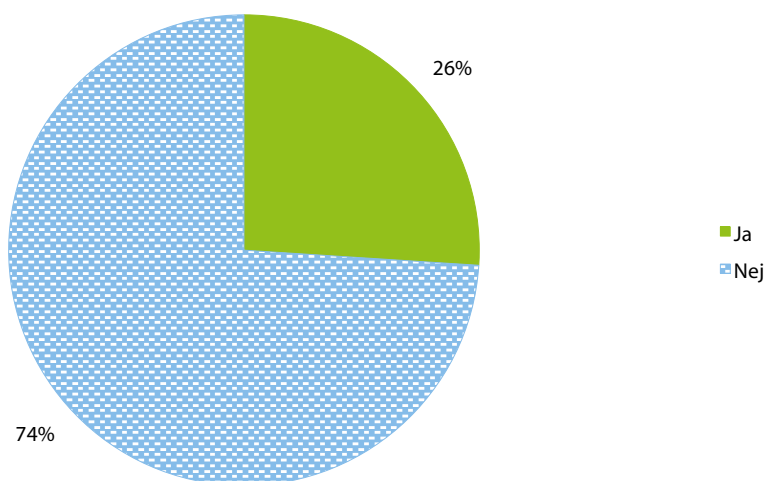
56 % av hästhållarna mockar i princip hela hagarna där hästarna hålls året om (se [figur 35](#)). Tillsammans med dem som endast mockar på utsatta områden, till exempel där hästarna äter och dricker, så är det 94 % som mockar i hagarna.

Figur 36. Diagrammet visar hur ofta hästhållaren mockade i hagen.

På frågan om hur ofta hästhållaren mockar i hagen rapporterades svar in från 679 hästgårdar. En sammanställning av svaren visas i [figur 36](#).

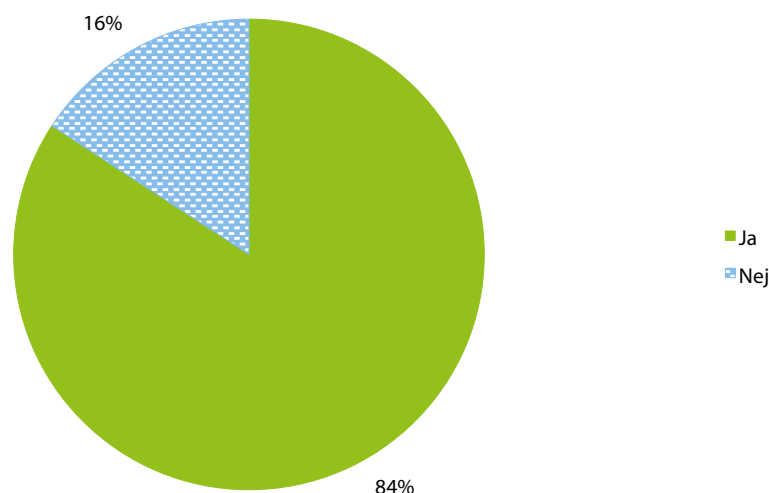
66 % av hästhållarna uppger att de mockar hagen minst en gång per vecka.

Figur 37. Diagrammet visar om det fanns ett dike, vattendrag eller en strandkant i hagen.

På frågan om det finns ett dike, vattendrag eller strandkant i hagen rapporterades svar in från 734 hästgårdar.

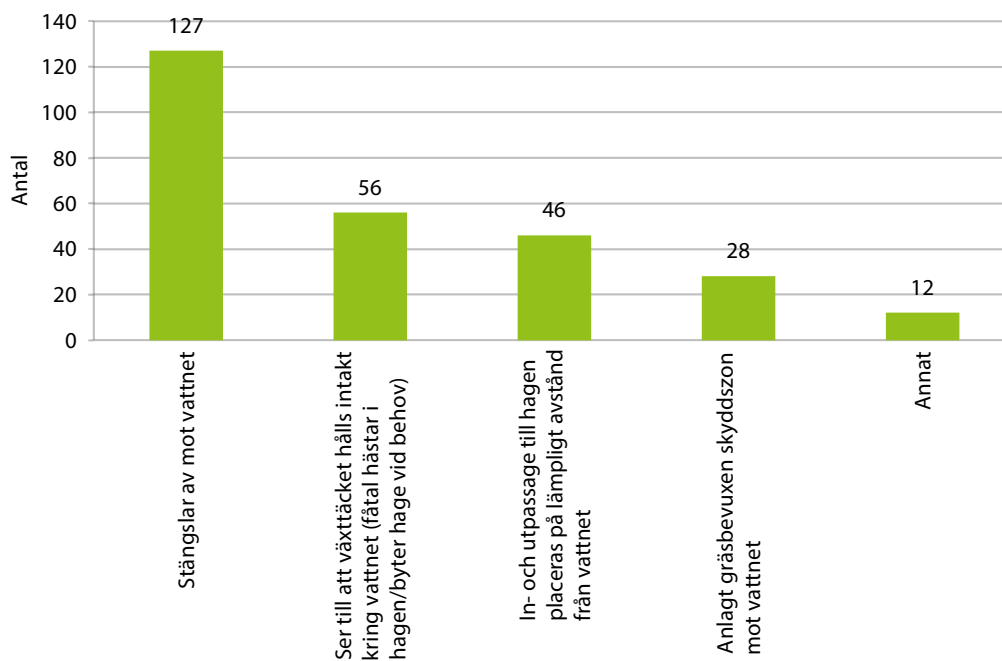
26 % av de kontrollerade hagarna där hästarna gick året om hade ett dike, vattendrag eller en strandkant i hagen (se [figur 37](#)).

Figur 38. Diagrammet visar om hästhållaren gjorde några specifika åtgärder för att skydda området kring vattnet

På frågan om hästhållaren gör några specifika åtgärder för att skydda området kring vattnet rapporterades svar in från 190 hästgårdar.

84 % av hästhållarna, som hade öppet vatten i hagen, vidtog åtgärder för att skydda området kring diket, vattendraget eller strandkanten (se [figur 38](#)).

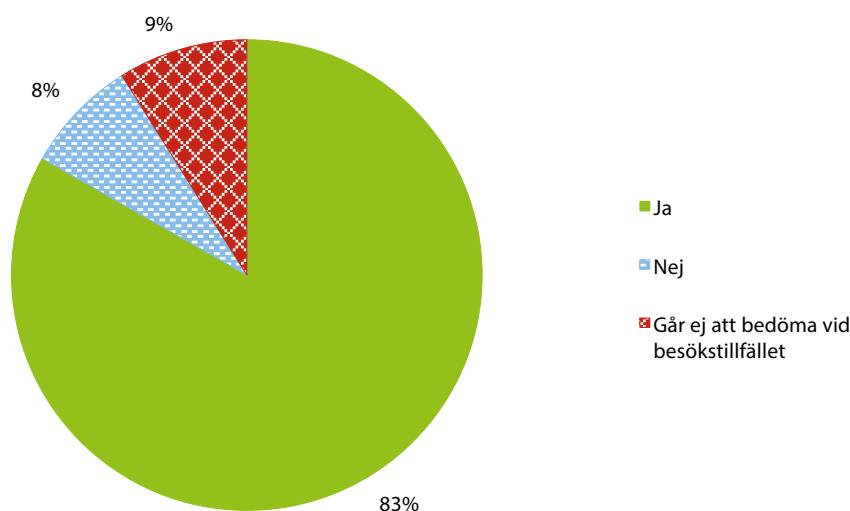
Figur 39. Diagrammet visar vilka åtgärder hästhållarna vidtog för att skydda området kring vattnet. På y-axeln anges antal hästhållare som svar rapporteras in från och som har hagar där hästarna hålls året och där det finns öppet vatten. Det exakta antalet hästhållare anges även ovanför varje stapel.

På frågan om vilka åtgärder som hästhållaren gör för att skydda området kring vattnet rapporterades totalt 269 svar in från 158 hästgårdar. Svaren har sammanställts i [figur 39](#).

Flera svarsalternativ kunde vara aktuella för en och samma verksamhet. I genomsnitt använde sig hästhållaren av två åtgärder för att skydda området kring diket, vattendraget eller strandkanten.

80 % av hästhållarna stängslade av området mot vattnet och 18 % hade anlagt en gräsbevuxen skyddszon mot vattnet.

Av fritextsvaren framgick det att hästhållarna som svarat "Annat" bland annat hade förstärkt dikeskanten med grus för att motverka upptrampning eller mockade mer frekvent i området nära vattnet.

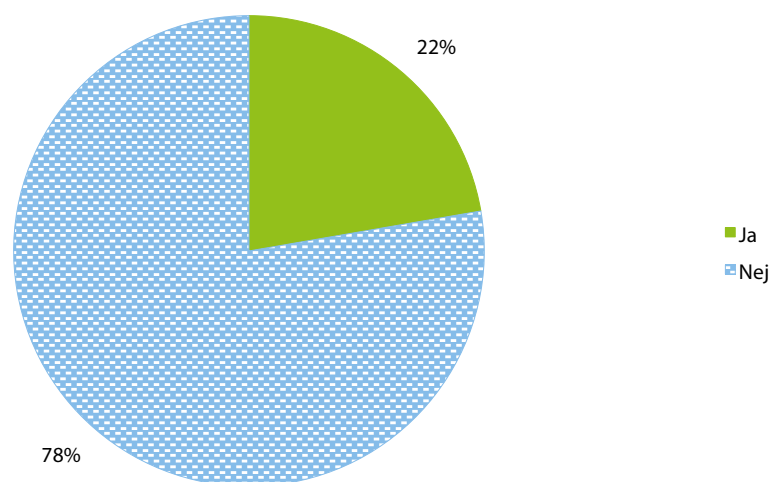

Figur 40. Diagrammet visar inspektörernas bedömning av om åtgärderna som hästhållaren vidtagit för att skydda dike, vattendrag eller strandkant var tillräckliga.

191 inspektörer besvarade frågan om de bedömer att åtgärderna som är vidtagna för att skydda dike, vattendrag eller strandkant är tillräckliga. Svaren har sammanställts i [figur 40](#).

Totalt 174 inspektörer gjorde en bedömning, om man räknar bort svaren från de inspektörer som uppgav att frågan inte gick att bedöma vid besökstillfället. 159 av dessa inspektörer, det vill säga 91 % bedömde att hästhållaren hade vidtagit tillräckliga åtgärder för att skydda diken, vattendrag eller strandkanter från upptrampning och eventuellt näringsläckage.

3.1.5 Åtgärder efter inspektion

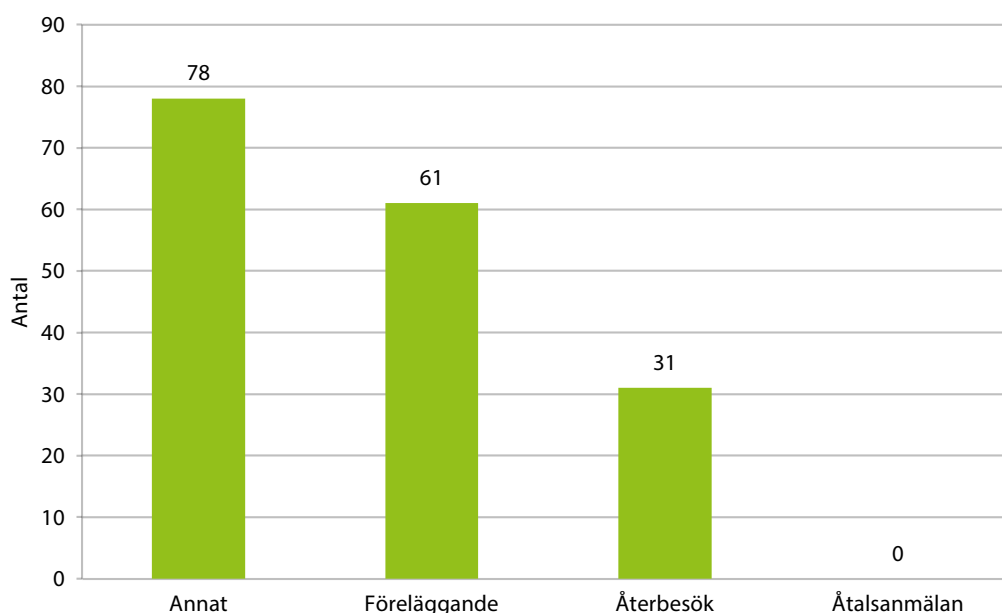

Figur 41. Diagrammet visar om inspektören vidtog någon åtgärd, efter att inspektionen genomförts, på grund av uppmärksammade brister.

736 inspektörer besvarade frågan om inspektören vidtog någon åtgärd efter inspektionen på grund av uppmärksammade brister.

22 % av inspektörerna vidtog någon form av åtgärd efter att inspektionen hos hästhållaren hade utförts (se [figur 41](#)).

Resultatet kan jämföras med tillsynsprojektet från 2013 då 29 % av tillsynsbesöken resulterade i ett föreläggande eller en anmärkning.

Figur 42. Diagrammet visar vilka åtgärder inspektörerna vidtog efter inspektionen hos hästhållarna. På y-axeln anges antal inspektörer från vilka svar inrapporterats och det exakta antalet inspektörer anges även ovanför varje stapel.

161 inspektörer besvarade frågan om vilken åtgärd inspektören vidtog. Totalt vidtog dessa inspektörer 170 åtgärder. Svaren på frågan har sammanställts i [figur 42](#).

Flera svarsalternativ kunde vara aktuella för en och samma verksamhet. I genomsnitt använde sig inspektören av en åtgärd för att komma tillrätta med bristerna som uppmärksammades vid inspektionen hos hästhållaren.

48 % av inspektörerna uppgav att de gör annat än att förelägga, åtalsanmäla eller genomföra ett återbesök. Med "Annat" menade de bland annat att de i inspektionsrapporterna ställde krav på att hästhållaren skulle inkomma med dokument eller åtgärda vissa brister. Flera inspektörer uppgav att de hade en överenskommelse med hästhållaren om att åtgärder skulle vidtas. Några verksamheter hade självmant utfört åtgärderna innan inspektören hade hunnit återkoppla till dem. Även muntlig information och råd lämnades på plats vid besöket. Inrapporteringen till kommande tillsynsprojekt behöver kompletteras med fler svarsalternativ gällande åtgärder som inspektören vidtar efter besöket.

I fritextsvaren hade inspektörerna angivit vilka brister de ställt krav på att hästhållaren skulle åtgärda. Cirka 50 hästhållare saknade helt lagringsutrymme för gödseln och lagrade den direkt på marken. Nästan lika vanligt var det med läckande gödselplattor eller containers. Några hästhållare hade även fått krav på att utöka lagringskapaciteten eller att söka dispens hos länsstyrelsen. Krav på åtgärder hade även ställts på bristande dokumentation inom nitratkänsliga områden samt vid bortförel av gödsel från gårdarna.

Vid de 737 inspektioner som genomfördes inom projektet var det 8 % av hästhållarna som fick ett föreläggande med krav på åtgärder.

I inrapporteringen saknades svarsalternativet miljöstraffavgift. Det borde ha varit med då en miljöstraffavgift kan dömas ut vid brister i dokumentationen i samband med avyttring av gödsel från ett jordbruksföretag med fler än 10 hästar. Av fritextsvaren framgår det att två miljöstraffavgifter har dömts ut.

Sammanfattningsvis var det 23 % av hästhållarna som tillsynen utfördes på som fick krav på åtgärder efter besöket.

3.2 Utvärdering av tillsynsprojektet

För att utvärdera tillsynsprojektet lades en webbenkät ut på webbforumet efter att den aktiva tillsynsfasen avslutats. Enkäten fanns tillgänglig på webbforumet från den 1 oktober 2021 till 29 oktober 2021. Totalt har 97 medlemmar på webbforumet besvarat enkäten, varav 56 stycken deltog i projektet.

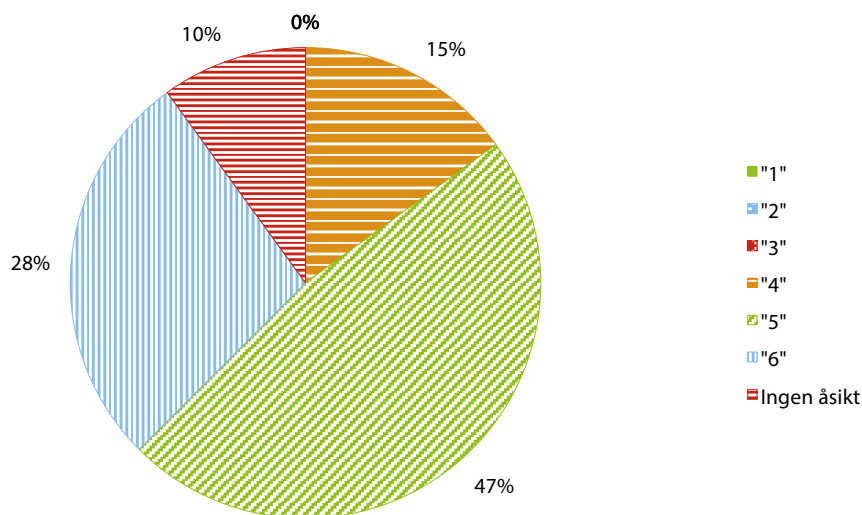
Frågan om helhetsintryck av tillsynsprojektet kom inte med i ordinarie utvärdering och ställdes i en separat webbenkät från den 22 till den 29 oktober. På denna enkät svarade 40 personer.

Webbenkäten bestod av 27 frågor. Sju av frågorna bestod av fritextfält och innehöll inga fasta svarsalternativ. De fem första frågorna i enkäten kunde besvaras av både de som deltagit i projektet och de som inte deltagit. I resultatdelen kommenteras inte resultatet från samtliga frågor som ställdes i utvärderingen. En fullständig redovisning finns i bilaga 3. Fritextsvaren redovisas dock inte i sin helhet i bilagan.

Enkätsvaren är tänkta att användas som en hjälp i Jordbruksverkets fortsatta arbete med tillsynsvägledning och framtagande av tillsynsprojekt. Svaren som inkommit i enkäten kan generaliseras för gruppen som svarat men inte för alla miljöinspektörer i Sverige.

3.2.1 Allmänt om projektet

Av de 40 inspektörer som svarat på enkäten om helhetsintrycket så gav 75 % tillsynsprojektet ett betyg på 5 eller 6 (1 = mycket dåligt, 6 = mycket bra). I [figur 43](#) visas en sammanställning av inspektörernas helhetsintryck.

Figur 43. Diagrammet visar hur inspektörerna som svarat på enkäten betygsatt helhetsintrycket av tillsynsprojektet.

Några kommentarer från de som inte hade någon åsikt om helhetsintrycket av projektet var att de inte varit med i projektet, eller att de endast hade använt checklistan.

Av de som gav projektet ett helhetsbetyg om 5 eller 6 tyckte några att det hade varit ett bra projekt som ökat medvetenheten hos hästägarna kring lagringsbehov, gödseljournal och näringsläckage. De tyckte även att det är bra med ett nationellt projekt som ger alla företag "samma" tillsyn.

Angående materialet tyckte många att det var en informativ och ingående checklista samt genomtänkt och bra stödmaterial som flera angett att de kommer att använda sig av i framtiden. Flera tyckte dock att det blev för mycket papper för att ta med sig på tillsynsbesöken samt att de många frågorna tog väldigt lång tid att gå igenom med verksamhetsutövaren under besöket.

Flera tyckte att det som var bra med projektet var att kommunen kom ut och gjorde tillsyn på hästgårdar som sällan eller aldrig haft tillsyn. Samt att detta är ett viktigt område att lyfta då det finns väldigt många hästägare som inte alltid har så bra koll.

Vad inspektörerna saknade var tillgång till informationsmaterial att överlämna till hästägarna gällande näringsläckage. Inspektörerna saknade även ytterligare vägledning kring vilka krav som kan ställas till hästgårdar gällande gödselhantering och en praktisk kurs där man är ute och tittar på bland annat gödselplattor och hagar. Några svarade även att de på grund av tid-/personalbrist inte haft möjlighet att göra tillsyn under tiden projektet pågick. Andra svarade att Covid-19 påverkat mängden tillsyn som utförts i deras kommun negativt.

3.2.2 Vägledningsmaterial

Alla inspektörer som svarat på enkäten använde sig helt eller delvis av den checklista som togs fram i projektet. 93 % svarade att de ansåg att checklistan i stor eller mycket stor omfattning varit ett stöd för dem under tillsynsbesöken. Om lathunden svarade 71 % att den i stor eller mycket stor omfattning varit ett stöd för dem under tillsynsbesöken. De flesta av inspektörerna svarade även att de trodde att de i stor eller mycket stor omfattning kommer att använda checklistan vid sin fortsatta tillsyn på hästgårdar. Några ansåg dock att checklistan var för lång, att det förekom tekniska problem vid utskrift av den samt att de hade velat ha allt material samlat i ett dokument.

På frågan om vad som var svårt att diskutera med verksamhetsutövaren vid tillsynen svarade sju inspektörer att det var svårt att förklara vad som är ett jordbruksföretag eller inte. Flera svarade också att den nya definitionen av jordbruksföretag gör det enklare att bedöma i teorin men att det kan vara svårbedömt i praktiken på grund av röriga ägar- eller arrendeförhållanden av marken. Tio inspektörer svarade att det var svårt att motivera behovet av dokumenterade beräkningar för producerad mängd gödsel och behovet av spridningsareal. Annat som var svårt att diskutera med verksamhetsutövaren var hur mycket upptrampning i hagar som är rimligt, hur ofta hagar ska mockas och avstånd till vattendrag. Vissa inspektörer upplevde att verksamhetsutövaren ansåg att tillsynen var onödig och att det ställdes för höga krav på hästgårdar jämfört med jordbruksföretag.

Flera inspektörer svarade att det är jättebra att en central myndighet tar fram checklistor och vägledningsmaterial så att varje kommun slipper att göra det var för sig. I enkäten svarade även inspektörerna att checklistan var pedagogiskt uppbyggd med olika färger och lagrum under varje fråga. Utöver dessa synpunkter fick vi även in flera förslag på mindre saker som kan förbättras i checklistan.

3.2.3 Webbforumet

Nästan hälften av inspektörerna som svarat på enkäten upplevde att möjligheterna att ställa frågor, diskutera eller läsa i webbforumet har varit en stor eller mycket stor hjälp i projektet. 20 % angav varken eller och 34 % hade ingen åsikt.

3.2.4 Övriga kommentarer

Några ytterligare kommentarer som lämnades i utvärderingen handlade om att det hade varit bra med ytterligare ett möte om checklistan och relevanta lagrum för att ha mer bakgrundsinformation. Bland kommentarerna framgick det även att det var för lång tid mellan uppstartsmötet och tillsynen och att det behövs bättre tillgång till register över var hästgårdar (och övriga gårdar) finns. I enkätsvaren framgick det också att ett liknande projekt för växtodlingsgårdar skulle vara välkommet.

4 Slutsatser

4.1 Öka medvetenheten hos hästhållare om risker för läckage av växtnäring till vatten

Antalet hästar i Sverige uppskattades 2016 till 355 500. Hästarnas bidrag till övergödningen av sjöar och vattendrag är en aktuell fråga som diskuterats bland annat i den statliga utredningen, Stärkt lokalt åtgärdsarbete – att nå målet ingen övergödning från 2020 (SOU 2020:10), samt i media och på forum.

Hästhållningens miljöpåverkan bedöms många gånger enbart utifrån antalet hästar och den beräknade gödselvolymen utan någon reflektion över hur gödseln hanteras. Hästhållarnas hantering av hästgödsel och kunskap om riskerna för näringsläckage är enligt Jordbruksverkets uppfattning förhållandevis dåligt undersökt jämfört med lantbrukarnas hantering. Vid informationsinsatser och rådgivning kring gödselhantering finns det därför en risk att man förbiser hästhållare. Ett viktigt syfte med projektet var därför att arbeta för att öka medvetenheten hos hästhållare om risker för läckage av växtnäring till vatten.

4.1.1 Lagring av gödsel

Resultaten visar till vår glädje att 84 % av hästhållarna som fått tillsynsbesök i detta projekt lagrade sin gödsel på ett godtagbart sätt, det vill säga på en gödselplatta, i en container eller i en djupströbädd inomhus. Arbete återstår dock för att nå ut med information till den femtedel av hästhållarna som fortfarande lagrar sin gödsel direkt på marken. Att tillsyn genomförs på hästhållare i kommunen ger ofta ringar på vattnet, vilket gör att även de som själva inte fick ett tillsynsbesök nås av informationen om vilka krav som ställs på lagringsutrymmet.

87 % av jordbruksföretagen hade tillräckligt stort lagringsutrymme för lagring av gödsel. Flertalet av de som inte hade tillräckligt stort lagringsutrymme kan behöva söka dispens hos länsstyrelsen då de lagrade sin gödsel i en container som inte klarar 6 månaders lagringskapacitet.

Cirka 60 % av jordbruksföretagen inom nitratkänsliga områden hade inte dokumenterat sin uträkning av lagringsvolymen för gödsel. På Jordbruksverkets webbplats finns det information och verktyg för att djurhållarna enkelt ska kunna dokumentera sina uträkningar av lagringsvolymen. Det är en förhållandevis stor andel (40 %) av hästhållarna som inte verkade känna till det här kravet eller som inte visste hur de skulle dokumentera sin beräkning.

Konstruktionen på de flesta lagringsutrymmena verkade vara god. Endast 12 % av lagringsutrymmena saknade skydd för avrinning och till 10 % av

lagringsutrymmena tillfördes onödigt vatten. Att se till att de lagringsutrymmen som finns på gården är hela och fyller sin funktion ingår i hästhållarens egenkontrollarbete. En fjärdedel av hästhållarna hade inte tillräckliga rutiner och behövde utveckla sitt egenkontrollarbete kring gödsellagringen. Att ha bra rutiner för att kunna åtgärda fel som uppkommer kan även vara ekonomiskt fördelaktigt för verksamhetsutövaren. En god egenkontroll är grunden för allt miljöarbete och ökar förutsättningarna för att minska läckaget av näringsämnen från lagringsutrymmena.

Cirka en tredjedel av hästhållarna hanterade inte kasserade balar på ett lämpligt sätt enligt Jordbruksverkets bedömning. Att använda balar för markutfyllnad, elda dem, lägga ut dem i skogsmark eller fodra vilda djur med dem är inte att rekommendera. Kasserade balar bör enligt Jordbruksverkets rekommendation antingen lagras med gödseln i lagringsutrymmet eller returneras till foderleverantören.

4.1.2 Avyttring av gödsel

Nästan två tredjedelar av hästhållarna som besöktes i projektet lämnade bort sin gödsel till en annan mottagare. 87 % av dessa hästhållare lämnade gödseln till godkända mottagare, det vill säga jordbrukare eller annan aktör till exempel biogasanläggning, förbränningsanläggning, kompostering eller jordtillverkning. Det är dock avyttringen hos de återstående 13 % som är intressant att följa upp för att ta reda på vart gödseln tar vägen. Flera inspektörer hade uppgivit att gödseln bara lagrades år från år vid stallet eller att den lades ut i skogen. Här finns det uppenbara risker för näringsläckage och näringsämnena tas inte heller till vara och ingår i kretsloppet.

All hantering av stallgödsel omfattas av regelverket för animaliska biprodukter. Det innebär att de som säljer eller ger bort gödsel till grannar och kolonioråden bör kontrollera så att de uppfyller reglerna för hantering av animaliska biprodukter.

56 % av jordbruksföretagen som svar inrapporterades från och som håller fler än 10 hästar, hade inte dokumenterat att de lämnar bort sin gödsel till en annan mottagare. Det är tydligt att informationen kring dokumentationskravet inte fullt ut har nått hästhållarna. Kravet på att mängden gödsel som lämnas bort till en annan mottagare ska dokumenteras beror bland annat på att vi vid ett smittutbrott ska kunna spåra vart gödsel tagit vägen. Vi på Jordbruksverket behöver bli tydligare med varför det är viktigt att dokumentationen utförs och när dokumentationen kan behöva visas upp.

4.1.3 Spridning av gödsel

Av de hästhållare som spred gödseln på sin egen eller arrenderad åkermark var det hela 98 % som hade tillräcklig spridningsareal för fosfor och 100 % hade

tillräcklig spridningsareal för kvävet. Detta är mycket positivt och ger en indikation på att hästgödselspridningen inte bidrar till onödig upplagring av fosfor i åkermark.

En mycket stor andel (97 %) av hästhållarna inom nitratkänsliga områden lämnade en gödslingsfri zon mot vattendrag på minst två meter. Flera angav även ännu bredare skyddszoner. Detta visar att vetskapen om detta krav är god och att det finns en riskmedvetenhet hos många hästhållare vid spridning av hästgödsel intill vattendrag.

Gödselspridning på hösten medför generellt sett en ökad risk för näringsläckage. Risken varierar bland annat beroende på gödselslag, vilken gröda som gödslas och om gödseln brukas ned eller inte. Fokus i detta tillsynsprojekt var främst på hanteringen av hästgödsel och inte gödsling generellt. Resultaten vi fått in är därför begränsade och det är svårt att göra någon djupare bedömning av resultaten. Vi kan konstatera att endast en femtedel av de hästhållare som spred gödseln själva, spred gödseln mellan den 1 augusti-28 februari. Av dessa följde en stor andel hästhållare (93 %) kraven på nedbrukning/nedmyllning och en nästan lika stor andel (89 %) spred gödseln endast i växande gröda eller inför höstsådd. Eftersom fasta gödselslag även får spridas på bar mark under oktober, kan vi inte utifrån den insamlade informationen säga om kravet på spridning i rätt gröda har följts eller inte.

Frågeställningarna i checklistan har genomgående fokuserat på just hästgödsel, men frågan om kvävetillförseln följde hur lagkravet är formulerat och handlade om allt kväve som tillförs oavsett gödselslag. Eftersom kväveinnehållet i hästgödsel är väldigt lågt, kan det ha påverkat hur hästhållarna uppfattat behovet eller poängen med beräkningen och dokumentationen. När det gäller kravet på beräkning och dokumentation av kvävebehovet så finns det inte någon nedre gräns för när kvävetillförseln inte behöver beräknas eller dokumenteras. Däremot kan dokumentationen vara förhållandevis enkel när odlingen är enkel.

Vi kan konstatera att förståelsen och vetskapen om kravet på beräkning av kvävetillförseln var förhållandevis låg hos de hästverksamheter där tillsynen gjordes. Detta behöver inte medföra en ökad risk för näringsläckage utan vi ser det mer som en indikation på att det behövs mer riktad information till verksamheter, samt även hjälp till tillsynsmyndigheter vad gäller hanteringen av lagkravet.

4.1.4 Hagar där hästar går året om

Idag finns det inga föreskrifter som reglerar miljöpåverkan från betesdjur oavsett djurslag. Det är upp till djurhållaren själv att avgöra om djuren på bete medför en sådan risk att hen behöver förebygga, hindra eller motverka att verksamheten medför skada eller olägenhet för människors hälsa eller miljön (Försiktighetsprincipen i 2 kap. 3 § miljöbalken). Det ställer stora krav på att

djurägaren har kunskap om hur näringsläckage från hagar, där djuren går året om, kan förhindras att nå omgivande vatten. Hästarna, som av djurskyddsskäl dagligen ska visats utomhus året om, utgör en större riskgrupp än de djur som hålls inomhus vintertid.

Resultaten från tillsynsprojektet visar att många hästhållare idag är medvetna om att hästarna som hålls i hagar kan bidra till övergödningen i närliggande sjöar och vattendrag och vidtar därför skyddsåtgärder.

Av de hästhållare som utfodrade hästarna i hagen var det 94 % som vidtog åtgärder för att minska risken för näringsläckage. 97 % av inspektörerna bedömde vid besökstillfället att de åtgärder som gjorts var tillräckliga.

Nästintill alla hästägare vattnar sina hästar i hagen. 83 % av dem vidtar åtgärder för att minska risken för näringsläckage från dricksvattenplatserna. I 98 % av dessa fall bedömde inspektörerna att de åtgärder som gjorts var tillräckliga.

Att mocka hagarna regelbundet är något som diskuterats allt mer de senaste åren bland forskare, hästorganisationer och hästhållare. Resultaten från detta tillsynsprojekt visar att denna åtgärd är ganska väletablerad hos hästhållare. 94 % av de hästhållare som besöktes i tillsynsprojektet mockade hela eller delar av hagarna regelbundet. 66 % uppgav att de mockade hagarna minst en gång/vecka. En femtedel av de som mockade hagarna gjorde det dagligen. Trots att det inte finns uttryckliga krav på att mocka i hagen, så vidtar väldigt många hästhållare ändå den åtgärden vilket vi uppfattar som mycket positivt.

26 % av hästhållarna har hagar i direkt anslutning till diken, vattendrag eller strandkanter. Detta innebär en extra utmaning då risken för ytavrinning och erosion ökar. 84 % av dessa hästhållare hade vidtagit försiktighetsåtgärder. 91 % av inspektörerna bedömde vid besökstillfället att tillräckliga åtgärder vidtagits. Det är ett bra resultat, men här finns det ytterligare potential till förbättring. Det är viktigt att tänka på att de tillsynsbesök som rapporterades in genomfördes mellan mars-september, och inte under de höst- och vintermånaderna med störst risk för mycket nederbörd och upptrampade hagar utan växttäckning.

4.1.5 Sammanfattning

Tillsynsbesök av kommunernas miljöinspektörer ser vi på Jordbruksverket som ett viktigt verktyg för att öka hästhållarnas medvetenhet om risken för näringsläckage från den enskilda gården. Alla hästägare i en kommun får inte tillsyn samtidigt, men kunskapen om vad tillsynsmyndigheten lägger vikt vid sprids mellan hästägarna, vilket på sikt ökar hästhållarnas allmänna kunskap om övergödningens problematik och gällande lagstiftning.

Vi bedömer att tillsynsprojektet har uppnått syftet med att öka medvetenheten hos hästhållare om risker för läckage av växtnäring till vatten. 737 hästhållare runt om i Sverige fick tillsyn under projekttiden och 81 % av inspektörerna upplevde att projektet hade givit hästägarna en ökad kunskap.

Vad bör kommuner och Jordbruksverket göra framöver?

- Jordbruksverket bör ta fram kortfattade informationsblad riktade till hästhållare om lagring och avyttring av gödsel, som kan delas ut vid tillsynsbesök.
- Jordbruksverket bör uppdatera checklisten och lathunden utifrån de förslag på förbättringar som har lämnats av inspektörerna som utförde tillsynen.
- Kommunerna bör fortsätta att bedriva tillsyn på hästgårdar utifrån en riskbedömningsmodell som Jordbruksverket kommer att ta fram under 2022.
- Vid resursbrist vid tillsyn på hästgårdar bör tillsyn av lagring av gödseln samt vart gödseln sedan tar vägen prioriteras. Om gödseln sprids på den egna marken bör mängden tillgänglig spridningsareal följas upp, medan uppföljningen av övriga spridningsregler kan prioriteras ner om spridningen/odlingen sker i mindre omfattning.
- Tillsyn av hagar som används året om bör företrädevis göras under vinterhalvåret.

4.2 Öka vår kunskap om hur hästgödsel lagras och hanteras idag i Sverige

På kommunal nivå har de kommuner som genomfört flera tillsynsbesök under projekttiden fått en ökad kunskap om hur gödseln lagras och hanteras lokalt. Vi på Jordbruksverket har fått en betydligt bättre samlad bild av hur hästgödseln hanteras i Sverige.

Vi kan konstatera att hästhållarnas hantering av stallgödseln generellt sett inte verkar vara sämre än inom jordbruket i övrigt, och att det finns en förhållandevis god insikt om miljörisker kopplade till hästgödsel. I tillsynsprojektet har tillsyn bedrivits från söder till norr och från väst till öst i vårt avlånga land och merparten av hästhållarna lagrade och hanterade gödsel helt enligt gällande lagstiftning. I många fall hade dessutom hästhållarna tagit steget längre och lämnade bland annat betydligt längre skyddsavstånd till sjöar och vattendrag än vad lagstiftningen ställde krav på. Tillsynsprojektet visar även att hästhållarna tog hänsyn till sina grannar och försökte minska riskerna för olägenheter av flugor och lukt.

Det är intressant att få information om att cirka 2/3 av hästgödseln som uppkom på hästgårdarna lämnades bort till en annan mottagare. Reglerna om lagring i förordningen (1998:915) om miljöhänsyn i jordbruket och Jordbruksverkets föreskrifter (SJVFS 2004:62), om miljöhänsyn i jordbruket vad avser växtnäring, gäller endast för djurhållaren där gödseln uppkommer. För mottagaren av gödseln gäller däremot regler om hantering av animaliska biprodukter och de allmänna hänsynsreglerna i miljöbalken. För att minska riskerna ytterligare för

att hästgödsel ska bidra till övergödningen i våra sjöar och vattendrag bör även dessa verksamheter som tar emot gödseln få tillsyn av tillsynsmyndigheterna för att bland annat kontrollera hur gödseln lagras.

Ett mycket positivt resultat är att så många hästhållare hade uppmärksammat de rekommendationer som hästorganisationer och forskare har lyft fram om att samla upp gödsel i rasthagar och därmed minska risken för övergödningen i våra sjöar och vattendrag.

Vi bedömer att tillsynsprojektet har uppnått syftet med att öka vår kunskap om hur hästgödsel lagras och hanteras idag i Sverige.

4.3 Öka möjligheten till en enhetlig och effektiv tillsyn inom området

Vi har sedan 2012 genomfört sju nationella tillsynsprojekt tillsammans med kommuner, länsstyrelser och andra centrala verk. Ända sedan starten har vi upplevt att tillsynsprojekt är ett bra sätt att öka enhetligheten vid bedömningar samt effektivisera tillsynen i hela landet.

2013 genomförde vi vårt första tillsynsprojekt om hästgårdar men den gången valde vi att göra det interaktivt, det vill säga vi informerade bara kommunerna om att vägledning fanns framtagen. Vi arrangerade ingen ”kampanj” runt projektet med uppstartsdagar och likande. Den mer nertonade varianten resulterade i att färre kommuner deltog i projektet. Denna gång mer än dubblade vi antalet deltagande kommuner. I detta projekt uppgav 80 % av inspektörerna att de hade besökt fler hästgårdar under 2021 än vad de normalt gör under ett år.

Att utgå från en gemensam checklista vid tillsyn borgar för att samma frågor ställs över hela landet till jordbrukarna. Att checklistan tas fram centralt effektiviserar arbetet för de enskilda tillsynsmyndigheterna, då de själva inte behöver sammanställa vilken lagstiftning som gäller och göra checklistan. 93 % av inspektörerna ansåg att checklistan i stor eller mycket stor omfattning var ett stöd för dem under tillsynsbesöken. Lathunden är tänkt att förklara varför frågorna ställs samt ge viss vägledning vid bedömningen, vilket leder till samsyn samt enhetligare beslut över landet.

Vi har i detta projekt försökt att vägleda tydligare kring vad som är ett jordbruksföretag eller inte. Här råder det delade meningar hos inspektörerna om vår vägledning har förenklats bedömningen eller försvårat den. Genom att vi nu tydligare klargjort vad vi anser bör vara definitionen av ett jordbruksföretag så finns det en möjlighet att fler verksamheter bedöms vara jordbruksföretag än tidigare. Förhoppningsvis gör fler inspektörer runt om i landet en mer likartad bedömning efter genomförande av detta projekt.

Jordbruksverket har valt att företrädevis vägleda via webbforumet Effektiv Näring. Det är ett enkelt sätt att nå ut med information till ett stort antal inspek-

törer och handläggare på kommuner och länsstyrelser. 45 % av inspektörerna som svarat på utvärderingen tycker att vägledningen via forumet har varit till stor eller mycket stor hjälp under projektiden. Det är en betydande minskning från tidigare projekt där exempelvis 85 % av inspektörerna som deltog i projektet Tillsyn i fält tyckte att forumet var till stor hjälp. Anledningen kan vara att tillsynen på hästgårdar upplevs som enklare att utföra, varför mindre stötning behövs vid bedömningarna. En annan orsak kan vara att förberedelserna och materialet var tillräckligt för de flesta och att möjligheten till diskussion i forumet inte behövdes i lika stor utsträckning. Vår målsättning är dock att fortsätta utveckla vägledningen till kommuner och länsstyrelser via webbforumet.

77 % av inspektörerna som deltog i tillsynsprojektet upplevde att projektet i stor omfattning eller i mycket stor omfattning har bidragit till en mer enhetlig och effektiv tillsyn. Vi bedömer att tillsynsprojektet har uppnått sitt syfte att öka möjligheten till en enhetlig och effektiv tillsyn inom området.

4.4 Uppfyllelse av åtgärder i Vattenmyndigheternas åtgärdsprogram

Detta tillsynsprojekt har varit en del i att uppfylla åtgärder i Vattenmyndigheternas åtgärdsprogram för 2016-2021.

Jordbruksverket har i sin åtgärd 6 haft i uppdrag att vidareutveckla sin tillsynsvägledning för länsstyrelser, kommuner och företag för att minska växtnäringsförluster till vattenförekomster så att den bidrar till att miljö kvalitetsnormerna för vatten följs.

Enligt kommunernas åtgärd 2 har de i uppdrag att bedriva tillsyn så att utsläppen av kväve och fosfor från hästhållningen minskas till vattenförekomster där det finns risk för att miljö kvalitetsnormerna för vatten inte kan följas på grund av sådan näringstillförsel.

Vattenmyndigheterna föreslår i sitt kommande åtgärdsprogram för 2022-2027 att Jordbruksverkets vägledning för tillsyn på hästgårdar bör förstärkas. Vi hoppas att den vägledning vi tagit fram i detta tillsynsprojekt ska fortsätta att användas av kommunerna vid tillsyn på hästgårdar under de kommande åren.

Bilaga 1 – Checklista

Checklista för växtnäringsstillsyn på hästgårdar upp till 100 djurenheter 2021

1. Administrativa uppgifter	
Besöksdatum	Fastighetsbeteckning
Verksamhetsutövare	Person-/organisationsnummer
Adress	
Telefon	Mejladress
Inspektör	
Närvarande	
Vattenförekomst/er	
Statusklassning på vattenförekomst/er	

Teckenförklaring

Blått: Frågor som endast behöver ställas till jordbruksföretag.

Grönt: Frågor som endast behöver ställas till hästhållare inom nitratkänsligt område.

Grått: Frågor som berör alla hästhållare.

2. Ligger hästgården inom eller utom nitratkänsligt område?

- Inom nitratkänsligt område
 Utom nitratkänsligt område

Lagrum

Jordbruksverkets föreskrifter och allmänna råd (SJVFS 2004:62) om miljöhänsyn i jordbruket vad avser växt-näring, bilaga 1

3. Är verksamheten ett jordbruksföretag?

- Ja
 Nej

Stödanteckningar

Ja = ställ krav utifrån förordning (1998:915) om miljöhänsyn i jordbruket och Jordbruksverkets föreskrifter och allmänna råd (SJVFS 2004:62) om miljöhänsyn i jordbruket vad avser växtnäring.

Nej = ställ krav utifrån de allmänna hänsynsreglerna i miljöbalken.

4. Totalt antal hästar som hålls på fastigheten?

Hästar (500 kg) _____ st
Mindre hästar (300 kg) _____ st
Totalt _____ st

Lagring av gödsel

5. Lagringsutrymmen och gödselvolym			
Lagringsplats	Storlek på befintligt lagringsutrymme i m ³	Producerad mängd gödsel (6 eller 8 mån)	Bedömer du som inspektör att lagringskapaciteten är tillräcklig? Gäller Jordbruksföretag
Gödselplatta			☐ Ja ☐ Nej
Container/vagn eller liknande			☐ Ja ☐ Nej
Djupströbbädd i ligghallen/stallet			☐ Ja ☐ Nej
Direkt på mark vid stallet/gårdsplanen			
Direkt på åkermark			
Annat			☐ Ja ☐ Nej

Lagrum

Förordning (1998:915) om miljöhänsyn i jordbruket, 6 § (Jordbruksföretag)
Allmänna råd. Schablonvärden i bilaga 7 i Jordbruksverkets föreskrifter och allmänna råd (SJVFS 2004:62) om miljöhänsyn i jordbruket vad avser växtnäring.

6. Har du dokumenterat din uträkning av lagringsvolym? Gäller jordbruksföretag. (Lagkrav inom nitratkänsliga områden)

- Ja
 Nej

Lagrum

Jordbruksverkets föreskrifter och allmänna råd (SJVFS 2004:62) om miljöhänsyn i jordbruket vad avser växtnäring, 4a–4 b

7. Om lagringskapaciteten inte är tillräcklig, har du dispens från länsstyrelsen? Gäller jordbruksföretag.

- Ja
 Nej

Lagrum

Förordning (1998:915) om miljöhänsyn i jordbruket, 9 § (Jordbruksföretag)

8. Är lagringsutrymmet konstruerat för att motverka avrinning eller läckage?

- Gödselplattan är försedd med stödmurar
- Gödselplattan sluttar in mot stödmurarna
- Gödselplattan är försedd med kant/klack/puckel där påfyllning sker
- Ligghallen/ar har klack/tröskel vid öppning/ar
- Lakvatten leds till urinbrunn eller liknande
- Tak/täckning finns över lagringsplatsen
- Annat _____
- Nej, gödselplattan/ligghallen saknar skydd mot avrinning eller läckage

Lagrum

Förordning (1998:915) om miljöhänsyn i jordbruket, 7 § (Jordbruksföretag)
Allmänna råd, sidan 6 i SJVFS 2004:64

9. Har du gjort några åtgärder för att motverka att onödigt vatten tillförs lagringsutrymmet?

- Takvatten förhindras att nå gödseln ex. genom hängrännor
- Tak/täckning finns över lagringsplatsen
- Vatten från omgivande mark förhindras att rinna in på plattan
- Vatten från exempelvis spolspilta hanteras separat
- Annat _____
- Nej, endast direkt nederbörd hamnar i lagringsutrymmet, eller vattentillförseln är kontrollerad
- Nej, onödigt vatten tillförs lagringsutrymmet

Lagrum

Miljöbalken 2 kap. 3 §

10. Vilka rutiner har du för att regelbundet kontrollera att lagringsutrymmet är helt och fungerar som det är tänkt?

- Kontrollerar gödselplattan efter tömning och åtgärdar eventuella brister ex. trasiga stödmurar, sprickor i gjutningen
- Kontrollerar att container inte läcker
- Tar hand om/samlar upp spill runt container
- Kontrollerar regelbundet att container/gödselplattan inte blir överfull
- Annat _____

Lagrum

Miljöbalken 26 kap. 19 §
Allmänna råd, sidan 6 i SJVFS 2004:64

11. Finns det risk att grannar kan störas av lukt eller flugor?

- Ja, det finns närboende
 Ja, det finns närboende men förebyggande åtgärder är vidtagna
 Nej, inte vanligtvis

Uppskatta avståndet till grannar: _____ meter

Om åtgärder vidtagits, vad är då gjort? _____

Lagrum

Miljöbalken 2 kap. 3, 6 §§
Allmänna råd, sidan 6 i SJVFS 2004:64

12. Vad gör du med dåliga balar eller kasserat foder?

- Läger på gödselplatta/ i container
 Läger i hög på åkermarken för kompostering innan spridning
 Läger i hög direkt på marken (annat än åkermark)
 Använder som fyllnadsmaterial
 Hämtas av/returneras till leverantören
 Annat _____

Lagrum

Miljöbalken 2 kap. 3 §

13. Läger du ut gödsel i stuka på fält?

- Ja
 Nej

Om ja, vilka av följande försiktighetsåtgärder gör du för att minska risken för näringsläckage från stukan?

- Läger endast upp så mycket gödsel som behövs på fältet
 Läger endast upp gödsel med stor andel strömedel
 Håller avstånd till vattendrag och dricksvattenbrunnar
 Läger ej över kända dräneringsledningarna
 Samma plats används inte om utläggningen upprepas följande år
 Lagrar max ett par veckor och i anslutning till spridningen
 Lagring sker endast under sommarhalvåret (april – oktober)
 Annat _____

Lagrum

Allmänna råd sidan 7–8 i SJVFS 2004:64

Avyttring eller spridning av gödsel

14. Vad gör du med gödseln?

- Sprider den på egen eller arrenderad åkermark
 Lämnar den till en jordbrukare
 Lämnar den till någon annan än jordbrukare ex. biogasanläggning, förbränning, kompostering, jordtillverkare
 Sprider på betesmark
 Annat _____

Om du lämnar bort gödseln, vem lämnar du den till?

Mottagare _____

Lagrum

Miljöbalken 2 kap. 5 §

Natur- och kulturföreskriften (SJVFS 2020:2) 12 §

15. Dokumenterar du om gödsel förs bort från gården? Gäller jordbruksföretag

- Ja
 Nej
 Ej aktuellt, det är inget jordbruksföretag med fler än 10 hästar

Om ja, bedömer du som inspektör att dokumentationen är komplett?

- Ja
 Nej

Om nej, vad saknas i dokumentationen?

- Mängd gödsel
 Vilka djurslag
 Antal djur alternativt mängd totalfosfor
 Datum för leverans
 Mottagare

Lagrum

*Jordbruksverkets föreskrifter och allmänna råd (SJVFS 2004:62) om miljöhänsyn i jordbruket vad avser växt-
näring, 13–14 §§*

Om gödseln avyttras behöver inga fler frågor om spridning ställas (gå till fråga 22)

16. Hur många hektar åkermark har du där du kan sprida gödseln?

--

17. Hur mycket fosfor och kväve genererar hästarna på gården?		
	Fosfor Schablonvärde för utsöndrad mängd fosfor under ett år	Kväve (Känsliga områden) Schablonvärde för utsöndrad mängd kväve under ett år
Häst (500 kg) 8,9 kg P per år* 28 kg N per år*	8,9 kg P x _____ = _____ [kg] [antal hästar]	28 kg N x _____ = _____ [kg] [antal hästar]
Mindre häst (300 kg) 6,4 kg P per år* 19 kg N per år*	6,4 kg P x _____ = _____ [kg] [antal hästar]	19 kg N x _____ = _____ [kg] [antal hästar]
Summering 22 kg P/ha i genomsnitt 170 kg N/ha i genomsnitt	Summera totalfosfor från hästar Dela summan med 22 = _____ Antal hektar som behövs för att inte tillföra mer än 22 kg P i genomsnitt (obs snitt under en 5 års period).	Summera totalkväve från hästar Dela summan med 170 = _____ Antal hektar som behövs för att inte tillföra mer än 170 kg N i genomsnitt på ett år
Är spridningsarealen tillräcklig? Gäller jordbruksföretag med fler än 10 djurenheter	☐ Ja ☐ Nej, men kravet uppfylls ändå (gödseln förs bort) ☐ Nej (häst 500kg behöver ca 0,4 ha spridningsareal utifrån fosforregeln)	☐ Ja ☐ Nej, men kravet uppfylls ändå (gödseln förs bort) ☐ Nej
* Schablonvärde för fosforutsöndring och kväveutsöndring från häst (500 kg) respektive mindre häst (300 kg) hämtat från Bilaga 8 och 9 i SJVFS 2004:62. Lagrum <i>Jordbruksverkets föreskrifter och allmänna råd (SJVFS 2004:62) om miljöhänsyn i jordbruket vad avser växtnäring, 8, 10, 19 a §§</i>		

18. Lämnar du gödslingsfri zon mot vattendrag (bäck, å, flod, älv, kanal, damm) eller sjö när du sprider gödseln?
(Lagkrav inom nitratkänsliga områden)
☐ Ja, hur bred är zonen? _____ meter ☐ Nej, fälten ligger inte intill vattendrag eller sjöar (ej lagkrav) ☐ Nej, fälten ligger inte inom nitratkänsligt område* (ej lagkrav) ☐ Nej *ej lagkrav utanför nitratkänsligt område, men det är ett skötselvillkor för den som söker gårdsstöd.
Lagrum <i>Jordbruksverkets föreskrifter och allmänna råd (SJVFS 2004:62) om miljöhänsyn i jordbruket vad avser växtnäring, 24 a §</i>

19. Sprider du hästgödsel under höst eller vinter (efter 1 augusti–28 februari)?		
☐ Ja ☐ Nej		
Om nej – gå vidare med fråga 20 Om ja – se frågorna nedan, välj den kolumn som beskriver det område där gödseln sprids		
19:1 Utanför nitratkänsligt område	19:2 Inom nitratkänsligt område i Skåne, Blekinge eller Hallands län	19:3 Inom övriga nitratkänsliga områden
a) Sprider du i på obevuxen mark i Skåne, Halland eller Blekinge län?	a) Sprider du under perioden 1 augusti–31 oktober? (obs – ej tillåtet att sprida gödsel under period 1 nov–28 feb)	a) Sprider du under perioden 1 oktober–31 oktober? (obs – ej tillåtet att sprida gödsel under period 1 nov–28 feb)
☐ Ja ☐ Nej (gå till c)	☐ Ja ☐ Nej (gå vidare till c)	☐ Ja ☐ Nej (gå vidare till c)
b) Om ja - hur snart efter spridning brukar du ned gödseln?	b) Brukar du ned gödseln inom 4 timmar?	b) Brukar du ned gödseln inom 12 timmar?
☐ Inom 4 timmar ☐ Längre tid än 4 timmar	☐ Ja ☐ Nej, spridning sker på bevuxen mark (ex vall) ☐ Nej	☐ Ja ☐ Nej, spridning sker på bevuxen mark (ex vall) ☐ Nej
c) Sprider du fastgödsel under perioden 1 december–28 februari utanför Skåne, Halland eller Blekinge län?	c) sprider du under perioden 1 augusti–30 september? (obs – ej tillåtet att sprida gödsel under period 1 nov–28 feb)	c) sprider du under perioden 1 augusti–30 september? (obs – ej tillåtet att sprida gödsel under period 1 nov–28 feb)
☐ Ja ☐ Nej (gå vidare till fråga 20)	☐ Ja ☐ Nej (gå vidare till fråga 20)	☐ Ja ☐ Nej (gå vidare till fråga 20)
d) Om ja - hur snart efter spridning brukar du ned gödseln?	d) sker spridningen bara i växande gröda (ex vall) eller inför höstsådd? Om det ej är lerjord är det bara spridning i växande gröda och inför höstsådd av oljevaxter som är tillåten.	d) sker spridningen bara i växande gröda (ex vall) eller inför höstsådd?
☐ Inom 12 timmar ☐ Längre tid än 12 timmar	☐ Ja ☐ Nej	☐ Ja ☐ Nej
Lagrum <i>Jordbruksverkets föreskrifter och allmänna råd (SJVFS 2004:62) om miljöhänsyn i jordbruket vad avser växtnäring, 12 a, 23 b, 25, 26, 26 a, 26 c, 28 b, 28 d §§.</i>		

Fråga 20–21 gäller endast i nitratkänsliga områden. Övriga gå vidare till fråga 22.

20. Beräknar du hur mycket kväve som behöver tillföras vid gödsling baserat på grödans behov?

(Lagkrav inom nitratkänsliga områden)

- Ja, och jag utgår från riktgivor för kvävegödsling som redovisas i Jordbruksverkets *Rekommendationer för gödsling och kalkning*
- Ja, och jag utgår från andra riktgivor än Jordbruksverkets, nämligen: _____
- Nej, jag anser att mängden kväve som tillförs är så liten att det inte behövs någon beräkning
- Nej

Lagrum

Jordbruksverkets föreskrifter och allmänna råd (SJVFS 2004:62) om miljöhänsyn i jordbruket vad avser växt-näring, 20 §.
Allmänna råd sidan 12 i SJVFS 2004:64

21. Dokumenterar du beräkningen av grödans behov av kväve samt hur mycket kväve som tillförs via marken? Gäller jordbruksföretag

(Lagkrav inom nitratkänsliga områden)

- Ja
- Nej
- Ej aktuellt, är inget jordbruksföretag
- Om ja, bedömer du som inspektör att dokumentationen är komplett?
- Ja
- Nej
- Om nej, vad saknas?
- Stallgödseleffekt
- Förfruktseffekt
- Eventuell mulljord
- Stallgödsel/organiska gödselmedel

Lagrum

Jordbruksverkets föreskrifter och allmänna råd (SJVFS 2004:62) om miljöhänsyn i jordbruket vad avser växt-näring, 20 §.

Hagar där hästar går året om (gäller ej sommarbete)

Hage 1
Namn/beskrivning/utmärkt på karta

22. Utfodrar du hästarna i hagen?

- Ja
 Nej

Om ja, gör du någon specifik åtgärd för att minska risken för näringsförluster från utfodringsplatsen?

- Ja
- Placerar utfodringsplatsen på säkert avstånd från vattendrag eller diken (för att förhindra risk för ytavrinning)
 - Använder foderhäck (utfodring sker inte direkt på marken)
 - Flyttar foderplatsen med jämna mellanrum
 - Plockar upp foderrester och gödsel från marken vid utfodringsplatsen
 - Har en hårdgjord yta vid utfodringsplatsen
 - Har ett naturligt eller tillfört dränerande underlag (motverkar upptrampning)
 - Annat _____
- Nej

Lagrum
Miljöbalken 2 kap. 3 §

23. Vattnar du hästarna i hagen via hink/vattenkar/vattenkopp?

- Ja
 Nej

Om ja, gör du någon specifik åtgärd för att minska risken för näringsförluster från dricksplatsen?

- Ja
- Placerar dricksplatsen på säkert avstånd från vattendrag eller diken (för att förhindra risk för ytavrinning)
 - Har ett naturligt eller tillfört dränerande underlag (motverkar upptrampning)
 - Har hårdgjord yta vid vattenkar/vattenkopp (motverkar upptrampning)
 - Plockar upp gödsel från marken vid dricksplatsen
 - Flyttar/varierar platsen för vattenkar/hink
 - Annat _____
- Nej

Lagrum
Miljöbalken 2 kap. 3 §

24. Bedömer du som inspektör att tillräcklig hänsyn tagits vid placering av utfodringsplatsen eller vattenkar/vattenkopp, med tanke på risken för näringsläckage till vattendrag eller diken?

- Ja
 Nej
 Går ej att bedöma vid besökstillfället

Lagrum
Miljöbalken 2 kap. 3 §

25. Mockar du i hagen?

- Ja, i princip hela hagen
 Ja, de ytor där mycket gödsel hamnar (inklusive utfodringsplats/dricksplats)
 Nej

Om ja, hur ofta mockar du i hagen?

- Varje dag
 Flera gånger i veckan
 1 gång per vecka
 1 gång per månad
 Någon eller några gånger per år

Lagrum
Miljöbalken 2 kap. 3 §

26. Har du ett dike, vattendrag eller strandkant i hagen?

- Ja
 Nej

Om ja, gör du någon specifik åtgärd för att skydda området kring vattnet?

- Ja
- Stängslar av mot vattnet
 - Ser till att växttacket hålls intakt kring vattnet (fåtal hästar i hagen/byter hage vid behov)
 - Anlagt gräsbevuxen skyddszon mot vattnet
 - In- och utpassage till hagen placeras på lämpligt avstånd från vattnet
 - Annat _____
- Nej

Lagrum
Miljöbalken 2 kap. 3 §

27. Bedömer du som inspektör att åtgärderna som är vidtagna för att skydda dike, vattendrag eller strandkant är tillräckliga?

- Ja
 Nej
 Går ej att bedöma vid besökstillfället

Lagrum
Miljöbalken 2 kap. 3, 6 §§

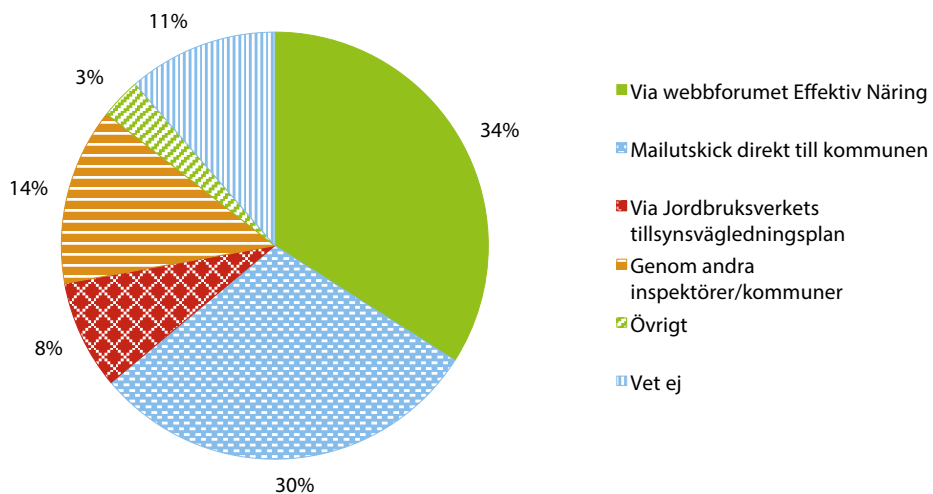
Bilaga 2 – Deltagande kommuner

Kommuner som deltog i tillsynsprojektet om växtnäringsstillsyn på hästgårdar 2021.

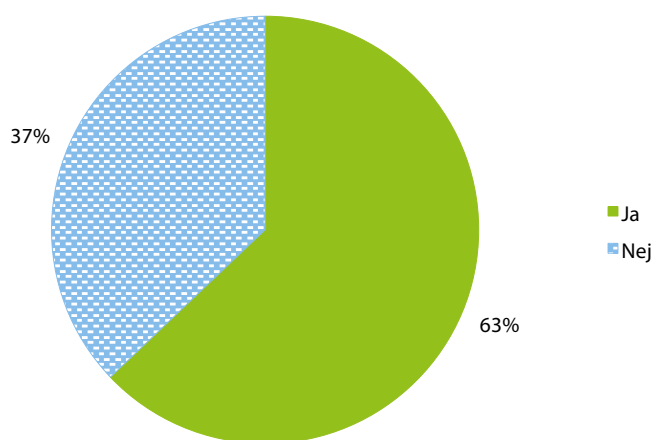
Ale	Karlstad	Norrköping	Trelleborg
Alingsås	Katrineholm	Nykvarn	Töreboda
Aneby	Kinda	Nyköping	Ulricehamn
Båstad	Klippan	Nynäshamn	Umeå
Eksjö	Kristianstad	Ockelbo	Upplands Väsby
Eskilstuna	Kristinehamn	Perstorp	Uppsala
Finspång	Kungsbacka	Piteå	Vadstena
Forshaga	Kungälv	Ronneby	Vaggeryd
Gnesta	Laholm	Sandviken	Vara
Göteborg	Lidingö stad	Simrishamn	Varberg
Habo	Lilla Edet	Sjöbo	Vetlanda
Hallsberg	Linköping	Skinnskatteberg	Vimmerby
Hallstahammar	Ljungby	Sollefteå	Vänersborg
Halmstad	Ludvika	Strängnäs	Värnamo
Haninge	Lund	Sundsvall	Växjö
Hofors	Malmö	Svalöv	Åmål
Hudiksvall	Mariestad	Söderhamn	Åstorp
Hultsfred	Munkfors	Södertälje	Ängelholm
Hörby	Möndal	Tidaholm	Örnsköldsvik
Kalmar	Nordanstig	Tomelilla	Östhammar

Bilaga 3 – Utvärdering av projektet

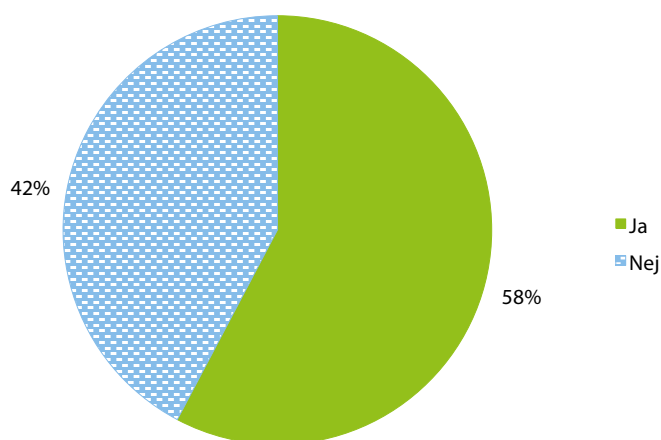
2. Hur fick du först information om tillsynsprojektet?

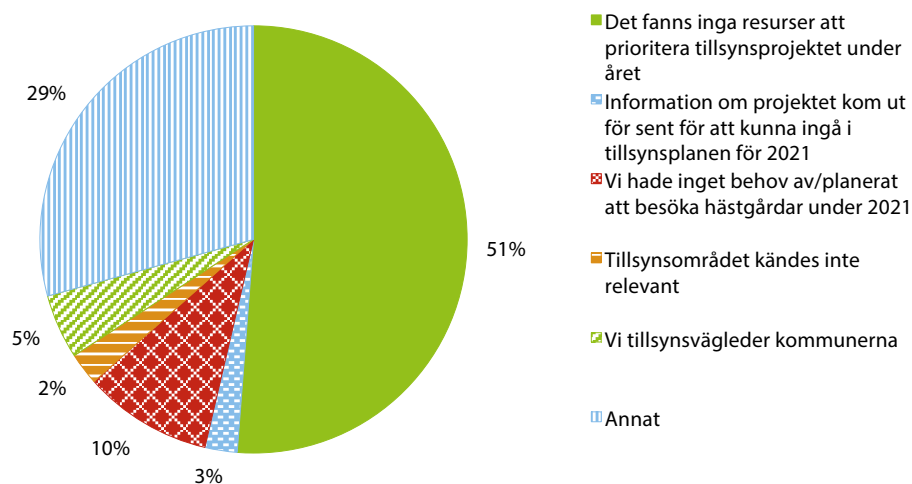
3. Deltog du på uppstartswebbinariet den 11 februari 2021?

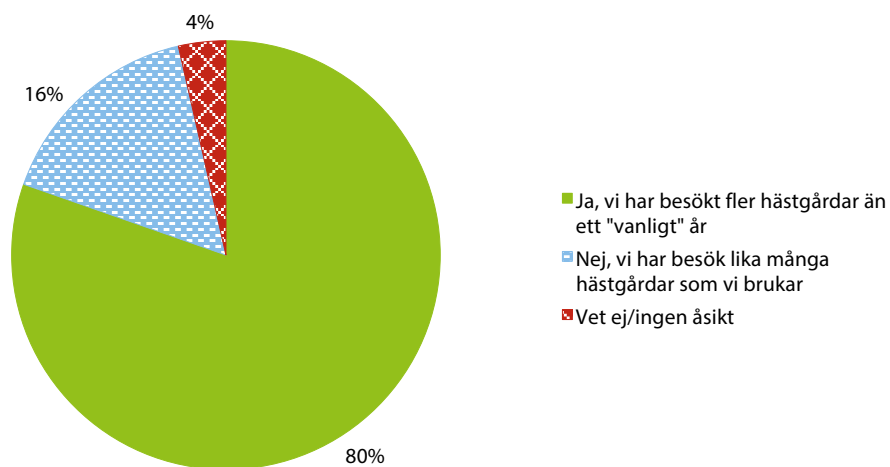
4. Har du genomfört tillsynsbesök inom projektet Växtnäringstillsyn på hästgårdar?

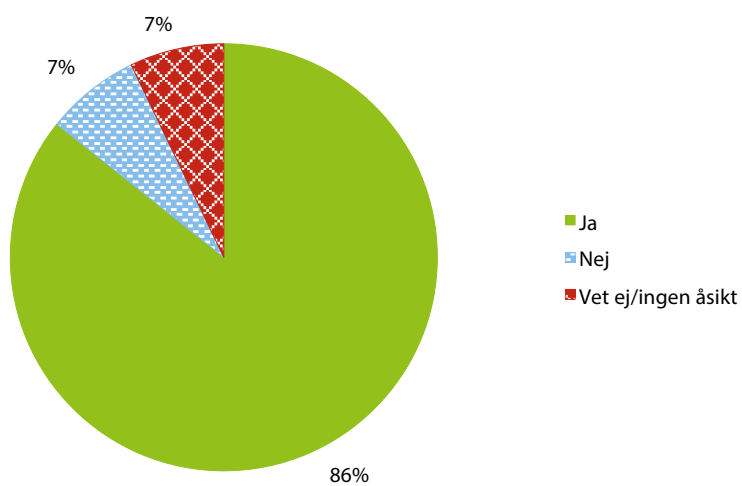
5. Om inte, varför?

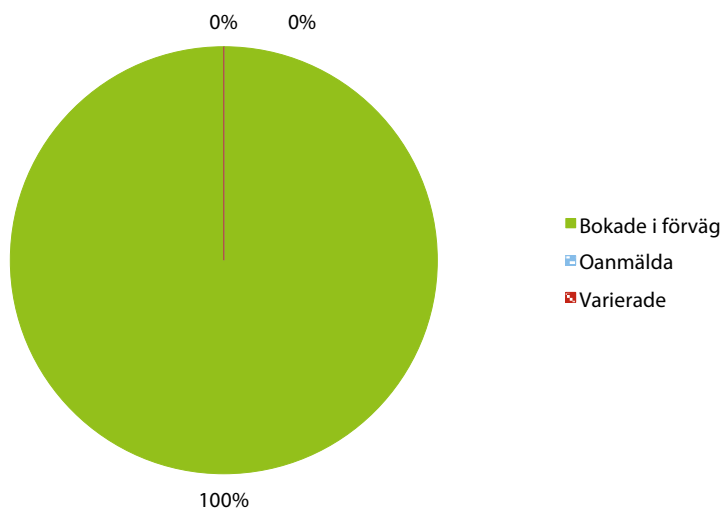
9. Har projektet påverkat antalet tillsynsbesök som din kommun har utfört på hästgårdar 2021?

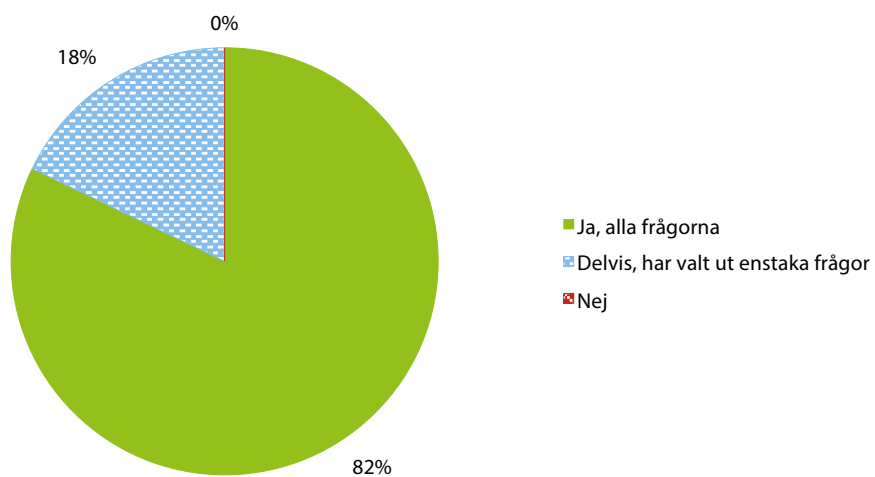
11. Har projekttiden mellan mars-september fungerat bra i er planering?

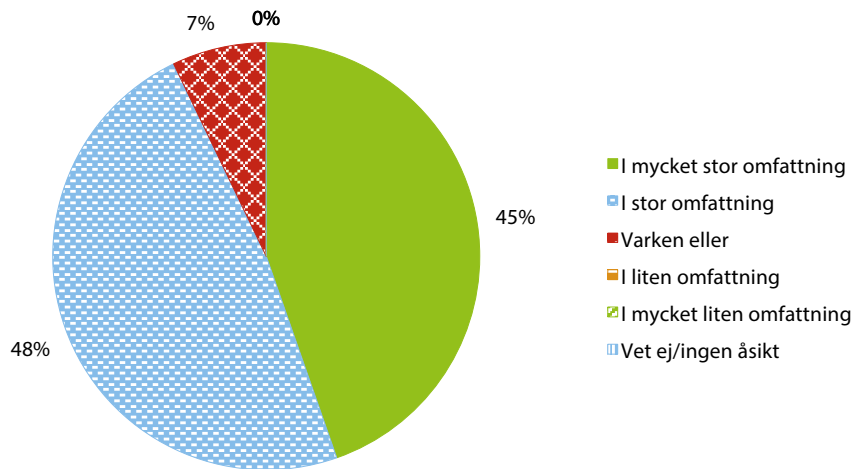
12. Var dina tillsynsbesök bokade i förväg eller oanmälda?

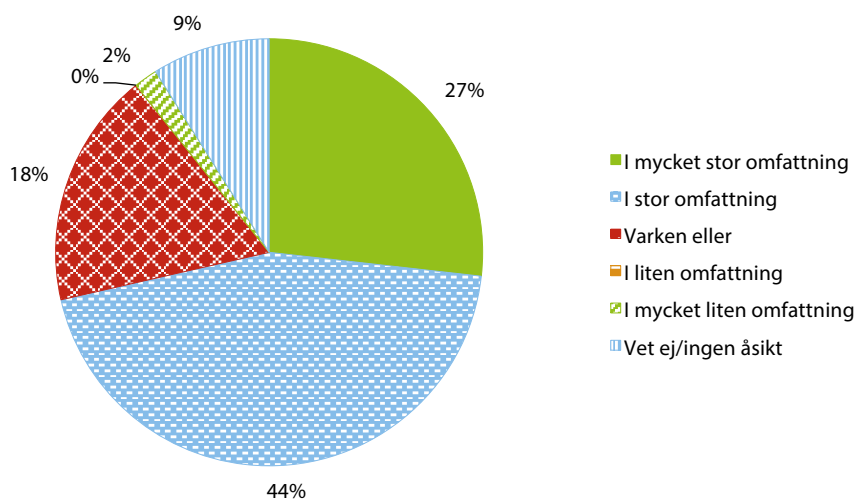
13. Har du använt checklistan som tagits fram i projektet?

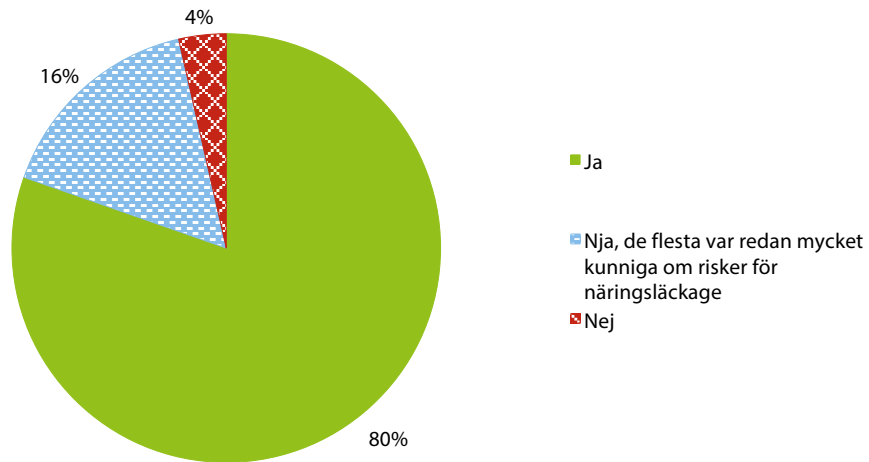
14. Upplever du att checklisten varit ett stöd för dig under tillsynsbesöken?

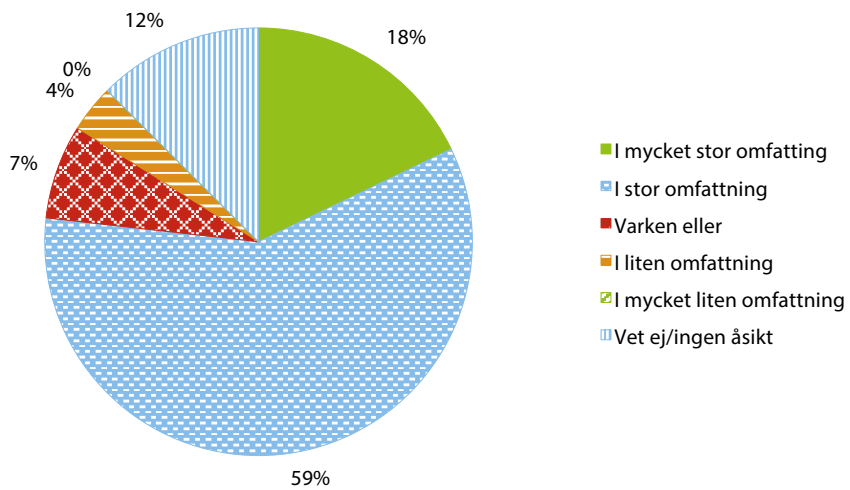
18. Upplever du att lathunden varit ett stöd för dig under tillsynsbesöken?

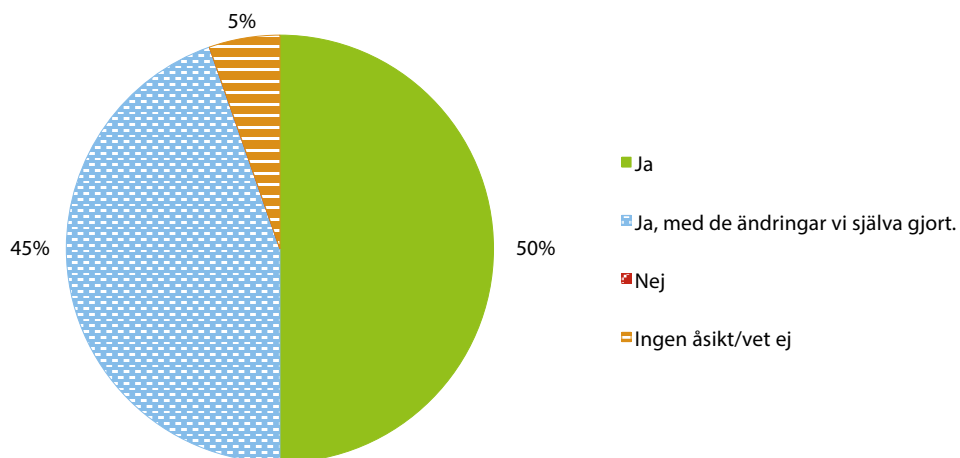
23. Bedömer du att tillsynsbesöken gett hästägarna en ökad kunskap om risken för näringsläckage från hästgårdar?

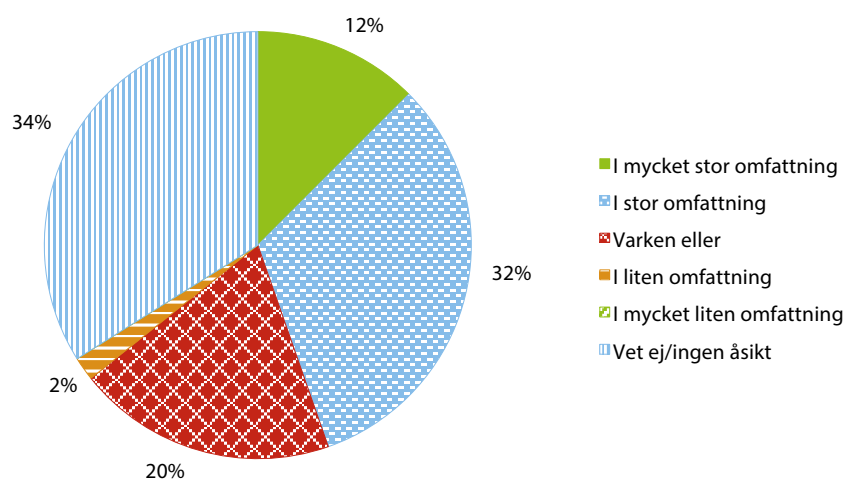
24. Upplever du att projektet har bidragit till en mer enhetlig och effektiv tillsyn?

15. Tror du att ni kommer att fortsätta att använda vår checklista vid er fortsatta tillsyn på hästgårdar?

25. Upplever du att möjligheterna att ställa frågor, diskutera eller läsa i webbforumet har varit en hjälp under projektet?

Jordbruksverket
551 82 Jönköping
Tfn 036-15 50 00 (vx)
jordbruksverket@jordbruksverket.se
www.jordbruksverket.se